

MILJØKRIM

DESEMBER 2012

NR. 3 - ÅRGANG 15 - MAGASINET UTGIS AV ØKOKRIM

REKTOR VED POLITIHØGSKOLEN
HÅKON SKULSTAD

**Kompetanse
er politiets
største årlige
investering**

// SIDE 6

Vann er vann?

E. coli-bot

// SIDE 23

↓ predet
↓ hjemmel i naturvernslo
↓ biolog

↓
inrefo stall > ...
↓

INNHold 3#2012

05 Leder

Hans Tore Hviskeland

06 Leverer kompetanse etter samfunnets behov

Vi fortsetter med temaet miljøkoordinatorrollen, og i denne utgaven er det rektor ved Politihøgskolen, Håkon Skulstad sin tur.

10 Nye studier ved Politihøgskolen

Miljøstudiet er i endring, følg planleggingen av den nye modellen.

13 Smånytt

18 Miljøkoordinatorrollen

Les hvordan debatten på ØKOKRIMs miljøseminar artet seg via deltakernes sitater.

20 Betydelig utslipp i norsk sammenheng

Grunn- og sjøforurensning på Svalbard.

23 Vann er vann?

Kommunalt vannverk fikk E. coli i drikkevannet.

26 Langt akuttutslipp fra Yara-fabrikker

For tredje gang siden 2009 er Yara fabrikker i Porsgrunn bøtelagt.

28 Millionbot til TINE SA

En meieriarbeider omkom under arbeid med spyling av en tømt drikkevarecontainer.

31 Skadeskutt storvilt

32 Rømning & lakselus

Hva kan det føre til?

34 Behov for økt samarbeid

Brørby har deltatt på det svenske seminaret om naturmangfold.

40 Kompetansekilder på nett

42 Det er lett å gjøre avfall til gull

46 Lovlig opphold?

Teltreglene utfordres

48 Organisert kriminalitet

Straffeloven § 60a

50 Delinndragning

ATV, snøscooter, båt mv.

53 Viktige dommer

54 Nye lover og forskrifter

55 Nytt om navn

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur og fauna, forurensning, kunst og kultur, samt arbeidsmiljø. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet blir utgitt tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:
Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt:
Desember 2012

Ansvarlig redaktør:
Førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:
Statsadvokat Tørje Istad

Redaksjon:
Politioverbetjent Tuva Brørby
Politioverbetjent Kenneth Didriksen

Grafisk formgivning:
Lillian Nordby Øktner

Opplag og trykk:
4 000, RenaissanceMedia AS

Forsidefoto:
Håkon Skulstad, tatt av nyebilder.no

Der annet ikke er nevnt, er fotografiene fra Shutterstock.

Adresse:
ØKOKRIM. Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Besøksadresse:
C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00
Telefaks: 23 29 10 01
E-post: miljøkrim.okokrim@politiet.no

Nettsider: miljøkrim.no
okokrim.no

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

LEDER

ANSVARLIG REDAKTØR
HANS TORE HØVISKELAND

Trusselvurdering. Tidligere i høst utga Politidirektoratet politiets omverdensanalyse. Her er også miljøutviklingen viet mye plass. Omverdensanalysen viser at miljøutviklingen i sterk grad vil påvirke kriminalitetsutviklingen fremover. Få en smakebit på den på side 14.

ØKOKRIM er nå i ferd med å avslutte arbeidet med sin nye trusselvurdering for 2013–2014. Ved utarbeidelsen av trusselvurderingen har en blant annet hentet inn uttalelse fra flere direktorater og politidistrikter.

I trusselvurderingen – som ventes å foreligge medio desember i år – vil det fremkomme at motivene for å begå miljøkriminalitet er ulike og sammensatte, men det dreier seg ofte om økonomisk fortjeneste eller besparelse av utgifter. I tillegg finnes blant annet motiver som ivaretagelse av særinteresser, forlystelser på tvers av norsk lov, sosial prestisje, rovdyrhat og/eller manglende kjennskap til gjeldende regelverk. Videre vil det poengteres at lavere oppmerksomhet og interesse fra publikum på et kriminalitetsområde som utgjør en alvorlig trussel, men som er vanskelig å oppdage, fordrer ytterligere oppmerksomhet og kunnskap fra politiets og aktuelle kontrollorganers side.

Trusselvurderingen vil vise at en de neste par år vil stå overfor mange alvorlige og utfordrende trusler innenfor både arbeidsmiljø-, forurensning, natur-, fiskeri-, samt kunst- og miljøkriminalitet. Dette gjelder ikke minst innenfor arbeidsmiljøkriminalitet hvor det synes å være økt organisering rundt utnyttelse av arbeidstakere. Arbeidstilsynet erfarer useriøse virksomheter som tilpasningsdyktige og påpeker at de opererer i gråsonen av regelverket og ofte uten at formelle avtaler og dokumentasjon er i orden. Virksomhetene tar ofte kortvarige oppdrag, og i noen grad reiser innehaveren(e) ut av landet

etter endt arbeid. Noen virksomheter organiseres med mange selskaper, der det sjongleres med både ansatte, utstyr og oppdrag.

På side 54 i dette nummer av Miljøkrim kan du lese nærmere om Arbeidsdepartementets gjennomgang av håndheving av alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet. Det er å håpe at endringer i arbeidsmiljøloven vil medføre økt fokus på bekjempelse av arbeidsmiljøkriminalitet og at oppfølgingen blir bedre. En er i Norge svært dyktige på å lage gode miljølover, men spørsmålet er om oppfølgingen alltid er like god?

Miljøkrimavdelingen omorganiserer.

Tidligere i år ble det besluttet at ØKOKRIMs miljøkrimavdeling skulle omorganiseres. Omorganiseringen har ikke ført til nye stillinger, men det blir nå opprettet en Miljøkrimavdeling som vil bestå av ett påtale og etterforskerteam samt en støttefunksjon. Miljøkrimavdelingen ledes av avdelingsleder hvor støttefunksjonen, bestående av en med ansvar for blant annet Miljøkrim, en nasjonal miljøkoordinator og to konsulenter. Det er lagt opp til at de som arbeider i støttefunksjonen og i teamet vil bistå hverandre. Leder av påtale- og etterforskerteamet vil også være underlagt avdelingslederen. Dette teamet vil bestå av en førstestatsadvokat (teamleder), en statsadvokat, en politiadvokat, fem etterforskere med politibakgrunn, en etterforsker (økonomi), en kjemiker og en biolog.

Hensikten med endringen er dels å gjøre avdelingen mer effektiv, slagkraftig, målrettet og fleksibel og dels å redusere avdelingsleders kontrollspenn. Bakgrunnen for å foreta denne omorganisering er også å få skilt ut mange av de oppgaver som avdelingen har i dag. Samtidig skal avdelingen fortsatt holde kontakten med blant annet politidistriktene og

direktoratene, utenlandske myndigheter, være et «verksted» for politidistriktene, utgi Miljøkrim og fagartikler/-bøker, drive undervisning og arrangere kurs og seminarer mm.

En svært viktig hensikt med omorganiseringen er også at avdelingen skal få enda mer fokus på etterforskning og irtteføring av straffesaker innenfor miljøkriminalitetsområdet. Det er viktig fordi det er gjennom straffesaker en skaper allmennprevensjon.

Vi har i tidligere utgaver av Miljøkrim tatt for oss temaet miljøkoordinatorrollen. Denne gangen er det rektor ved Politihøgskolen Håkon Skulstad som uttaler seg.

Leverer kompetanse etter samfunnets behov

TEKST: POLITIOVERBETJENT KENNETH DIDRIKSEN, ØKOKRIM // kenneth.didriksen@politiet.no

FOTO S. 6: KENNETH DIDRIKSEN / FOTO S. 8: BJØRN ERIK RYGG LUNDE

– Vi ønsker å gå mest mulig over til studier som gir studiepoeng, sier Håkon Skulstad, rektor ved Politihøgskolen, og understreker at det er et uttrykk for PHS' ønske om kvalitet på utdanningen de tilbyr.

Settingen er Miljøkrims fokus på miljøfaget og da spesielt miljøkoordinatorrollen som utøves i samtlige politidistrikt. Politihøgskolen er etatens sentrale utdanningsinstitusjon og ivaretar både grunnutdanningen av politifolk og også etter- og videreutdanning for spesialisering innen enkelte fag. Innenfor miljøfaget tilbyr skolen bekjempelse av miljøkriminalitet som videreutdanning, i tillegg til orientering om miljø som en fordypning på grunnkurset for de som måtte ønske det (les mer om dette på side 11).

– Politihøgskolen går mer bort fra kompetansehevende kortvarige kurs som følge av at dere har blitt høyskole. Kan ikke da terskelen bli for høy for noen som synes det blir litt vel akademisk å følge opp miljøutfordringene ute i politinorge?

– Vi tror at det på miljøområdet, som også for mange andre tema, kreves et innhold av et visst nivå for å kunne gjøre en god jobb. Et kurs som ble gjennomført for mange politifag tidligere var mindre forpliktende, det var ikke eksamen og det ga heller ikke studiepoeng eller status i arbeidssituasjonen. Dagens ungdommer, og etter hvert hele samfunnet, blir stadig mer vant

til utdanning enn tidligere, så vi ved PHS tror at denne terskelen etter hvert ikke oppleves å være så høy.

– Det legges ned mye ressurser i gjennomføringen av et studie, både fra studentene, men ikke minst fra PHS og faginstansene som skolen knytter seg til. Har du noen tanker om pliktjeneste etter endt utdanning for å kunne planlegge for kompetansen i politidistriktet slik at man får sikret god oppgaveløsning på alle fagfelt?

Rektor Skulstad, som tidligere i karrieren både har hatt stillingene som teamleder for Miljøteamet ved ØKOKRIM og politimester i Østfinnmark, kjenner til miljøfagets posisjon fra flere hold og påpeker politidistriktenes rolle.

– Politihøgskolens oppgave er å tilby studentene utdanning. Det er deretter opp til politidistriktene å finne ut av hvordan de skal bruke denne kompetansen.

– Hvordan mener PHS at det kan gjøres?

– Distriktene bør være seg bevisst hvilke krav de stiller til folk som sendes til PHS og ikke minst hvordan de etterbrukes. Vi er veldig opptatt av at politisjefene der ute har planer om strategisk

Vi er veldig opptatt av at politisjefene der ute har planer om strategisk kompetanseoppbygging

Politistudentene blir etter treårig studium utdannet til generalister, spesialisering i for eksempel miljøfag er lagt til etter- og videreutdanningen.

kompetanseoppbygging fordi vi kun kan tilby et begrenset antall studieplasser. Utover dette har ikke vi noen mulighet til styring av distriktene.

Politiets største investering. Det er etter hvert mange politiansatte som har vært gjennom både kurs og høyskolestudier i miljøfag. Likevel er det ikke alltid enkelt å finne igjen disse tidligere studentene ute i distriktene når det for eksempel skal velges ut kandidater til miljøkoordinatorstillinger.

– Føler PHS en frustrasjon over at folk ikke brukes til det skolen dyktiggjør dem til?

– Kunnskapsutvikling og investering i kompetanse er kanskje den største investeringen i kroner og øre som norsk politi gjør hvert år og det er absolutt grunn til å stille spørsmål om norsk politi er seg bevisst bruken av denne investeringen.

Vi bekymrer oss over hvilke personer politidistriktene velger å sende på kurs hos oss, og over studentenes forventninger til hvilken rolle de skal inn i når de kommer ut fra politihøgskolen.

– Politidirektoratet (POD) har gitt ganske klare føringer på dette med kompetanseplaner og strategisk kompetansestyring. Her ser vi imidlertid at det fortsatt er mange distrikt som har mye å gå på og det er noe norsk politi må ta enda større tak i enn de gjør i dag – generelt, men også på miljøområdet.

– Du nevner at det er gitt sentrale føringer på kompetanse. I hvor stor grad er innholdet i grunnutdanningen og videreutdanningen ved politihøgskolen preget av endrede behov, et-

terspørsel og trusselsituasjonen i samfunnet for øvrig?

– Studietilbudet vårt på etter- og videreutdanning er både behovsstyrt og etterspørselstyrt. Dette er knyttet opp mot POD, Riksadvokaten og politietaten som sådan og ikke minst det vi selv ser som nødvendig i et samfunnsperspektiv for å utvikle norsk politi.

Skulstad forklarer engasjert totalvurderingen, der veldig mange faktorer ligger til grunn for om PHS skal utvikle et studietilbud på det ene eller andre fagfeltet, og videre også om høgskolen enten bør legge ned tilbudet eller doble antall studieplasser.

– Ta for eksempel disipliner på det operative området der vi etter 22/7-hendelsene både har doblet og triplet kapasiteten vår for å kunne møte enkelte behov, oppsummerer han.

– På vegne av miljøfagets vektlegging; hvordan foregår da prosessen med å komme seg inn på PHS' timeplan?

– De nevnte vurderingene ligger også til grunn for miljøområdet. Hvert år har vi dialogmøter med politidistriktene der vi diskuterer deres behov på ulike områder. Vi har også kontakt inn mot de enkelte fagmiljøene, deriblant ØKOKRIM, slik at vi danner oss et bilde av hva vi mener er viktig.

– Og det er jo klart at fagmiljøene har betydelig påvirkning på en del av disse studievalgene vi gjør, understreker rektoren med glimt i øyet og med mulig adresse til ØKOKRIM.

– Hvilke virkemidler har vi da som etat for å kunne fylle opp mindre attraktive studieplasser som både POD og Riksadvokaten likevel mener er viktige å satse på? Bør vi kunne bruke økt

avlønning, attraktive stillingsgrader eller andre privilegier for å nå målet om økt kompetanse på et fagområde?

– Politimesterne og særorganssjefene skal levere resultater, det samme gjelder for arbeidet med miljøkriminalitet. For å kunne levere kreves det blant annet kompetanse og kapasitet. Da er det opp til disse sjefene å gå i gang med kompetansestyring og en kapasitetsstyring og bruke de virkemidlene de har for å sikre at de klarer å levere resultat. Det kan ikke PHS gjøre noe med og da blir det eventuelt ØKOKRIM sin rolle som særorgan å overvåke om politiet i tilstrekkelig grad ivaretar dette. PHS sin rolle er som sagt å levere utdanning, vi skal være innom alle utdanningene og vi skal gi volum. Deretter er det opp til politisjefene og ØKOKRIM å ta resten.

– Det produseres jo trusselrapporter i politidistriktene og ved særorganene – blir disse tatt hensyn til ved PHS sin planlegging av studietilbud?

– Ja, absolutt, forsikrer Skulstad oss og forklarer at slike rapporter er del av det totalbildet PHS danner seg og at fagaktørene og –miljøene spiller en nøkkelrolle i utvikling av sine fagfelt i det store samfunnsperspektivet PHS tar hensyn til.

– Du kjenner jo til miljøkoordinatorrollen som har eksistert over flere år. Er dette for PHS/reaktor en velfungerende ordning? Bør det stilles krav til godkjent miljøutdanning for å bli kvalifisert til å kunne ta inn den viktige og svært omfattende rollen som politidistriktets miljøkoordinator – en slags sertifisering?

– Miljøkoordinatorrollen baserer seg jo på rundskrivet fra POD i 2008 og har for så vidt

Vi tror kanskje det hadde vært en tanke å gå systematisk gjennom den eksisterende miljøkoordinatorrollen for å skaffe seg større kunnskap om hvorvidt den fungerer etter intensjonene

Hvem er Håkon Skulstad?

●●● Håkon Skulstad (47) er utdannet jurist og har tidligere arbeidet i fire år som avdelingsdirektør i Justisdepartementets politiavdeling, ett år som politimester i Politidirektoratet og som konstituert førstestatsadvokat i ØKOKRIM.

●●● Skulstad har ellers fire års erfaring som assisterende sjef i Kripos og to år som politifullmektig/politiadjutant i Oslo politidistrikt foruten fire år som politifullmektig/politioverkonstabel i samme politidistrikt.

●●● Skulstad har siden 2006 vært politimester ved Øst-Finnmark politidistrikt.

●●● 17. desember 2011 ble Skulstad utnevnt som ny rektor for Politihøgskolen for en åremålsperiode på seks år.

også før det en lang historie, forteller Skulstad før han fortsetter.

– Dette er en ordning som har vart i mange år og vi tror kanskje det hadde vært en tanke å gå systematisk gjennom den eksisterende miljøkoordinatorrollen for å skaffe seg mer kunnskap om hvorvidt den fungerer etter intensjonene. Er det måter å utøve rollen på som man har gode erfaringer med, eventuelt andre måter som man har mindre gode erfaringer med? En evaluering av ordningen kan vise om det er behov for

utdanne generalister for politiet som er operativt klare til å kunne jobbe fra første dag etter endt utdanning og som har en bred plattform for videre læring og utvikling i politiet.

Det ligger ganske klare føringer på hvordan vi skal innrette de forskjellige fagene som inngår i studieløpet og hvilke tema som skal tas opp i utdanningen. I dag er det ikke plass til mer i grunnutdanningen, det er vel heller snakk om å ta ut enkelte fag. Det er heller ikke aktuelt å ta inn spesialisering knyttet mot miljø eller andre fag.

– Vi ønsker å utvikle bakgrunnsferdigheter innen både det forebyggende og operative, samt det som dreier seg om etterforskning.

Det er som nevnt ikke aktuelt å trekke miljøfaget tyngre inn i grunnutdanningen enn hva som er tilfelle i dag, MEN, det vi har gjort nå er at vi i etterutdanningen har systematisert miljøfaget med en basisdel og med spesialisering innen de ulike miljøområdene. Fremtidsperspektivet nå er å etablere en masterutdanning for bekjempelse av miljøkriminalitet – nettopp for å kunne dekke et stadig økende kunnskaps og kvalitetsbehov på dette området.

På grunnutdanningen vil da fortsatt miljø være et av fordypningsfagene en kan velge. Mer enn det er vel ikke realistisk i en generalistutdanning, konkluderer rektor.

Håkon Skulstad mener at PHS, med spesialiseringen i videreutdanningen, gir et betydelig bidrag til å utvikle miljøfaget i politiet.

– Det er jo her både et forebyggende perspektiv og et etterforskningsperspektiv og vi er veldig opptatt av å utvikle begge deler på dette området, som på alle andre områder.

– Vi er opptatt av å videreutvikle politiet sin kompetanse på miljøkriminalitetsbekjempelse. Og dette er viktig; – Vi kan ikke lenger synse om dette og mener derfor det er viktig å få større kunnskap om ordningen nå for å bli enda mer treffsikker. Da kan vi spisse faget enda mer og det tror vi at vi er på god vei til å gjøre.

På grunnutdanningen vil da fortsatt miljø være et tilbud som et av fordypningsfagene en kan velge

justering. Vi tror at vi muligens samlet sett har litt lite kunnskap om ordningen som sådan.

– Og når det gjelder spørsmålet om det bør være krav til utdanning for å kunne inneha funksjonen så snakker vi om sertifisering – og det er et tema vi jobber mye med på PHS i forhold til mange andre funksjoner, blant annet forskjellige operative funksjoner.

– Jeg tror i første omgang at man innen miljøfaget bør drive strategisk kompetansestyring. Om en senere bør sertifisere miljøkoordinatorrollen er vel et spørsmål POD bør ta stilling til, sier Skulstad og presiserer at det primært faller utenfor PHS' ansvarsområde.

Miljøfaget i grunnutdanningen. Tilbud om miljøutdanning ved PHS ligger vel i dag stort sett som et tilbud for etter- og videreutdanning.

– Bør faget tyngre inn på grunnutdanningen?

– Grunnutdanningen er som kjent treårig og det er begrenset hva vi har plass til av fag her. Formålet med grunnutdanningen er i dag å

Utdanning:

1987-1993	Juridisk embetseksamen, Universitetet i Oslo
1988-1988	Leder- og organisasjonsutvikling, Agder d.høgskole
1984-1986	Politiskolen, Oslo
1982-1983	Befalsskole/USK, Befalsskolen for Hærens Sanitet

Praksis:

2006-2011	Politimester Øst-Finnmark
2002-2006	Avdelingsdirektør, Justisdepartementet, Politiavd.
2001-2002	Politimester, POD
2001-2001	Kst førstestatsadvokat, ØKOKRIM
2000-2000	Assisterende sjef, Kripos
1996-2000	Kst førstestatsadvokat, ØKOKRIM
1994-1996	Politifullmektig/politiadjutant, Oslo pd
1989-1994	Politikonstabel/politioverkonstabel, Oslo pd
1986-1987	Lensmannsbetjent, Farsund lensmannskontor
1983-1984	Sanitetsinstruktør/sersjant, Hans Majestet Kongens Garde

Kilde: politi.no

Nye studier ved Politihøgskolen

TEKST: FAGANSVARLIG HENNY IRENE BECH, POLITIHØGSKOLEN // henny.irene.bech@phs.no

FOTO: S. 10: BJØRN ERIK RYGG LUNDE, S. 12: HENNY I. BECH

Det gamle miljøkrimstudiet og fiskerikrimstudiet ble gjennomført for siste gang nå i 2012, og er nå blitt til 5 nye moduler som til sammen dekker fagområdet miljøkriminalitet.

Alle Politihøgskolens studieplaner gjennom gikk i 2012 en omfattende revisjon og ble tilpasset nye krav til høgskoleutdanninger med studiepoeng i Norge. Våren 2012 fikk fem arbeidsgrupper i mandat å se på de to gamle studiene «Bekjempelse av fiskerikriminalitet» og «Bekjempelse av miljøkriminalitet» og lage nye studieplaner tilpasset de nye kravene. Det ble samtidig besluttet å dele opp de to gamle studiene til fem nye studier som skulle dekke hele fagområdet miljøkriminalitet. Se modell på neste side.

Hver modul kan tas enkeltvis, men alle bygges på modul 1 – Fellesmodul for miljøstudiene – som er obligatorisk. Denne modulen må derfor gjennomføres før man kan gå videre til modul 2A, 2B, 2C eller 2D. De som har det gamle studiet «Bekjempelse av miljøkriminalitet» eller «Bekjempelse av fiskerikriminalitet», begge 20 studiepoeng, er fritatt for modul 1 og kan søke seg rett til en modul på nivå 2.

Det som er verdt å merke seg, er at kravet om å ha avlagt studiet «Generell videregående etterforskning» i modul 1, ikke gjelder for opptak for studieåret 2013.

Alle Politihøgskolens studieplaner gjennomgikk i 2012 en omfattende revisjon og ble tilpasset nye krav til høgskoleutdanninger med studiepoeng i Norge

Studiene vil bli gjennomført ca. annethvert år og vil ha et noe ulikt gjennomføringsløp og oppstartstidpunkt. Se tabell på neste side for planlagt oppstart for det enkelte studiet.

Fellesmodulen vil bli gjennomført to ganger i 2013. Første gang blir våren 2013 forut for modul 2C – arbeidsmiljøkriminalitet (oppstart høsten 2013). Disse to har søknadsfrist 1. februar. Deretter vil fellesmodulen – modul 1 – bli satt opp på nytt høsten 2013 forut for modul 2D – fiskerikriminalitet, som skal ha oppstart senhøsten 2013. Disse to vil ha søknadsfrist 1. mai. Se egne utlysningstekster for studiene på www.phs.no.

Studenter som har tenkt å søke fiskerikriminalitetsstudiet – modul 2D – i 2013, må også gjennomføre fiskeriinspektørkurset som foregår hos Kystvaktens kompetansesenter,

Haakonsvern i Bergen, i uke 8, 9 og 10 i 2013. Dette kurset er lagt som et obligatorisk opp-takskrav til fiskerikriminalitetsstudiet – modul 2D – ved Politihøgskolen. Til dette kurset søker dere direkte til KVKS: kurskoordinator@kvks.no. Søknadsfristen for fiskeriinspektørkurset er 31. desember 2012. Nærmere informasjon om kurset kan fås ved å ta kontakt med Jimmy Haugland hos KVKS på telefon 55 50 36 46. Plasser på kurset hos KVKS er forbeholdt dem som har tenkt å ta fiskerikriminalitetsstudiet i 2013, og dette bes opplyst ved søknad.

Nærmere informasjon om studiene, tidspunkter for gjennomføring og søknadsskjema får du ved å klikke på Politihøgskolens nettsider: www.phs.no. For ytterligere spørsmål, ta kontakt med fagansvarlig, Henny I. Bech på telefon 915 71 728 eller på e-post: henny.irene.bech@phs.no.

Ny studiemodell:

Bekjempelse av miljøkriminalitet Modul 2A Natur- og forurensnings- kriminalitet 20 studiepoeng	Bekjempelse av miljøkriminalitet Modul 2B Kulturminnekriminalitet 10 studiepoeng	Bekjempelse av miljøkriminalitet Modul 2C Arbeidsmiljøkriminalitet 15 studiepoeng	Bekjempelse av miljøkriminalitet Modul 2D Fiskerikriminalitet 15 studiepoeng
Bekjempelse av miljøkriminalitet / Modul 1 Fellesmodul for miljøstudiene 5 studiepoeng			

Planlagt oppstart for det enkelte studiet:

Navn	Poeng	Vår 2013	Høst 2013	Vår 2014	Høst 2014	Vår 2015	Høst 2015	Vår 2016	Høst 2016
Modul 1 Fellesmodul	5								
Modul 2A Natur-/forurensningskriminalitet	20								
Modul 2B Kulturminnekriminalitet	10								
Modul 2C Arbeidsmiljøkriminalitet	15								
Modul 2D Fiskerikriminalitet	15								

Feltarbeid er en viktig del av miljøstudiet ved Politihøgskolen. Velkommen som student ved Politihøgskolen!

Mager rein blir rovdyrmat

www.forsking.no

For mange rein på beite i Finnmark gir mange små og svake dyr som lett blir tatt av rovdyr.

– Arbeidet vårt bekrefter at tapet av rein til rovdyr i Finnmark i stor grad består av dyr som det er grunn til å tro ellers ville dødd av sult, sier Torkild Tveraa, seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Fortsatt lav produktivitet. Tveraa mener at det er få friske dyr som blir rovdyrmat i Finnmark per i dag og at rovdypene derfor har liten betydning for produktiviteten i reindriften.

Inntil reintallet går betydelig ned og slaktevektene tilsvarende opp, vil det trolig være rikelig tilgang på avmagrede og svake dyr for rovdyr i regionen.

På grunn av høyt reintall, forventer forskerne at produktiviteten vil være lav og tapene store også i årene som kommer.

Ikke bærekraftig. Hvis rovdyr primært tar dyr som er svekket av sult eller andre forhold og som er forventet å dø uansett, er dette i litteraturen referert til som kompensatorisk tap.

Dagens kunnskap tilsier at store rovdyrskadeerstatninger som er knyttet til slike kompensatorisk tap vil virke mot målsetningen om en økologisk bærekraftig reindrift, mener forskerne.

Mulige endringer i erstatningsreglene har nylig vært på høring og er nå til behandling i Miljøverndepartementet.

Kamp om maten. Flere rein i forhold til plass over de siste ti årene har resultert i større konkurranse om matressursene. Dette har igjen ført til at reinen går ned i vekt gjennom vinteren, og et påfølgende økt behov for å gjenvinne

Kroppsreservene gjennom sommeren. Dette medfører at flere av simlene prioriterer å legge på seg, framfor å få kalver, spesielt i år med sein sommer og lav planteproduktivitet. – Få kalver og store erstatningssøknader er særlig gjeldene i år med sein sommer, lang vinter og dermed lav planteproduktivitet, sier Tveraa.

Forskerne ser også at antallet rein som blir dokumentert eller antatt drept av ørn, jerv og gaupe går opp etter år hvor reinen veier lite.

Miljøfartsbøter?

www.klif.no

Klif støtter forslaget om at personer som bryter miljøfartsgrenser skal kunne ilegges bøter. Miljøfartsgrensene er viktige for å redusere helseskadelig svevestøv.

Klif mener også at overtredelser av miljøfartsgrensen bør få samme reaksjon som overtredelser av ordinære fartsgrenser. Det vil si at sjåfører også vil kunne få prikker og miste førerkortet når de kjører fortere enn miljøfartsgrensen.

Huseiers 10 bud for vedlikehold

Av: Politiførstebetjent Stina Gravningen Sjø / politibetjent Harald Skibelid
Foto: Brian Wennberg

Enhver eier plikter å holde byggverk i en slik stand at det ikke oppstår fare for skade på eller vesentlig ulempe for person, eiendom eller miljø, ifølge plan- og bygningsloven § 13-3. Dersom dette ikke etterkommes, kan konsekvensen bli, som i vår sak, en sammenstyrting som lett kunne forårsaket tap av menneskeliv eller utstrakt ødeleggelse av fremmed eiendom, jf. straffeloven § 151.

Vinteren 2012 falt deler av en gesims ned på et fortau i Oslo sentrum. Murblokkene falt fra en høyde på 14 meter, den største veide hele 19 kilo. Det trafikkerte fortauet nedenfor var kun to meter bredt. Til alt hell ble ingen truffet eller på annen måte skadet. I 2008 derimot ble en ung dame truffet i hodet av nedfall fra en gesims i Trondheimsveien i Oslo. Hun døde av skadene.

Plan- og bygningsetaten og Byantikvaren har utarbeidet «Huseiers 10 bud for vedlikehold». Hensikten er å gjøre eiere av bygg oppmerksomme på hvilket ansvar de har for vedlikehold. Budene er enkle og lette å forstå, og de ligger lett tilgjengelige på Oslo kommunes hjemmeside under Plan- og bygningsetaten.

I vår sak hadde gårdeieren lite kunnskap om byggteknikk, og han var først og fremst oppmerksom på innvendig vedlikehold. Hadde gårdeieren lest «Huseiers 10 bud for vedlikehold», ville vedkommende lest i bud nr. 5: «Fjern løst murverk på vegg og gesims.»

Den største murblokken ble beslaglagt av politiet for veiing, fortauets bredde og fallhøyde ble målt, det ble tatt foto av åstedet og skrevet anmeldelse. Bygningens eier og dens faste bygge- og vedlikeholdsfirma ble avhørt.

Plan- og bygningsetaten bestilte en sakkyndigrapport, som ble vedlagt straffesaken. Rapporten konkluderte med at bygården var

dårlig vedlikeholdt utvendig. Bygningen til- lot vann å renne inn i konstruksjonen. Dette ledet til en frostsprengning, og resultatet ble at gesimsens egenvekt ble høyere enn konstruksjonens bæreevne.

Gårdeieren hadde arvet gården og hatt den i eie i ca. ett år, og det fremkom ikke under etterforskningen at gårdeieren var kjent med gårdens ytre forfatning. Disse fakta ble ikke sett på som formildende ved straffetutmåling.

For denne hendelsen ble den daglige leder og eier av boligforetaket ilagt et forelegg på 100 000 kroner for overtredelse av straffelovens § 151. Forelegget ble vedtatt.

Utfordringer for kriminalitetsutviklingen

En smakebit på Omverdensanalysen fra politiet, pkt. 6.3

Miljøkriminalitet er en belastning på miljøet som kommer på toppen av den belastningen lovlig virksomhet utgjør. Selv om miljøkriminaliteten ofte rammer lokalt, har den også globale konsekvenser. Det er sjelden synlige ofre, og umiddelbare og synlige effekter av lovbruddet kan være vanskelig å observere. Hver hendelse behøver ikke være alvorlig, men summen av dem kan ha store konsekvenser. Kriminaliteten svekker menneskers livsgrunnlag ved at ressurser blir skadet/utryddet, samtidig som den reduserer muligheten til å ha kontroll med fremtidig forvaltning av naturressursene. Det er krevende for politiet alene å bygge opp tilstrekkelig kunnskap om miljøkriminalitet.

Økonomiske incentiver og nye kriminelle markeder. Økonomiske incentiver for å verne om miljøet gir nye kriminelle markeder. Svakheter ved regelverk og kontrollmyndigheter kan utnyttes av kriminelle. De nye markedene (som for eksempel for CO2-kvoter, el-sertifikater og avfallshåndtering) har vist at det er gode profittmuligheter, liten oppdagelsesrisiko og lave strafferammer for slik kriminalitet.

I den vestlige verden har det vært økt oppmerksomhet om konsekvensene av forurensning, spesielt utslipp av kjemikalier direkte i naturen. Økt bevissthet og kunnskap kan føre til færre – både bevisste og ubevisste – utslippslovbrudd.

(...)

To års fengsel for omsetning av falske Ibsen- og Hamsun-dokumenter

september 2012

I en dom fra Oslo tingrett 21. september ble en mann dømt til to års fengsel for å ha omsatt falske Ibsen- og Hamsundokumenter.

Retten fant det bevist at mannen hadde solgt dokumentene med forsett om at de var falske, og dømte mannen for grovt bedrageri og dokumentfalsk. Retten uttalte at den fant det bevist at det var mannen selv som hadde produsert dokumentene, selv om det ikke var nødvendig å ta stilling til dette for å domfelle mannen. Retten legger i skjerpende retning vekt på at «flere av de håndskrifter som var falske gjaldt skrifter som – dersom de hadde vært ekte – ville ha hatt betydning for kultur- og litteraturhistorien.» Retten uttaler også at «han fant også på tilforlatelige og troverdige forklaringer som gjorde at han fikk tillitt både hos Norli og Nasjonalbiblioteket» og at «den iver som tiltalte tilsynelatende viste for å få håndskriften i enkelte av dokumentene gransket, kan ses som et eksempel på at han forsøkte å vinne tillitt».

Domfelte har anket dommen, men det er ikke i skrivende stund besluttet om lagmannsretten vil slippe inn anken. Det vil komme en artikkel om saken når den er rettskraftig avgjort.

Utgavens utvalgte miljøterminologi

Hva er Kadmium og hvorfor er det farlig?

Kadmium og kadmiumforbindelser er både akutt og kronisk giftige for mennesker og dyr. Når kadmium først er tatt opp i kroppen, tar det svært lang tid før kroppen skiller det ut. Små mengder kan skade leveren, lungene, nyrene og skjelettet, og kan i enkelte tilfeller være kreftfremkallende. I tillegg kan Kadmium også skade evnen til å få barn og føre til skader på fosteret. Stoffet har vært benyttet som fargepigment i plast og maling og til å stabilisere plast. Det brukes i ulike metall-legeringer, blant annet i loddemetall, og kan tilsettes i små mengder for å øke den mekaniske styrken på andre metaller. Kadmium kan også brukes som rustbeskyttende belegg.

Krav om merking av hummer

Av: Grete Heegaard, Fiskeridirektoratet

Fra 1. oktober skal all villfanget hummer som omsettes, være påført et identitetsmerke. Kravet om merking av villfanget hummer som omsettes, er fastsatt i en ny forskrift fra Fiskeri- og kystdepartementet.

– Merkingen av hummer skal bidra til en bedre oversikt over den totale fangsten av hummer, og er viktig for å bygge opp hummerbestanden i Norge, sier seniorrådgiver Trond Ottemo i Fiskeridirektoratet. Han understreker at merkekravet også gjelder for fritidsfiskere som omsetter hummer.

Gjelder førstehåndskjøpere. – Merkeordningen gjelder for hele landet, og det er førstehåndskjøperne (fiskemottakene) som har ansvar for å merke den enkelte hummeren med et unikt identitetsmerke. Hummeren skal være merket ved all senere omsetning, sier Ottemo.

Fiskere som har tillatelse til å drive kaisalg, må merke hummeren selv.

Effektiv kontroll. Ordningen vil gjøre kon-

trollen av ulovlig hummerfiske mer effektiv, og i arbeidet med å kontrollere at merkeordningen blir etterlevd, har salgslagene en sentral rolle.

– I Norge må alt førstehåndskjøp av hummer skje via salgslagene, og identitetsmerket skal være godkjent av det salgslaget som er ansvarlig for førstehåndsomsetningen, forklarer Ottemo.

Salgslagene skal også tilby kjøperne det nødvendige antall merker.

– Også Fiskeridirektoratet kontrollerer omsetningen av hummer, og svart omsetning vil bli politianmeldt, forteller Einar Ellingsen, som er sjef for kontrollseksjonen ved Fiskeridirektoratets ressursavdeling.

Hvor kommer hummeren fra? – Merkeordningen vil gjøre det enklere for forbrukerne å finne ut hvor hummeren kommer fra, og når den er fanget. Slike opplysninger vil de få ved å kontakte salgslaget. I tillegg kan konsumentene være sikre på at den norske hummeren de kjøper, er lovlig omsatt, avslutter Ottemo.

NORSK KULTURRÅD

www.kulturrad.no

I arbeid med kunst- og kulturminnesaker er Norsk kulturråd en av ØKOKRIMs sentrale samarbeidspartnere. Tidligere samarbeidet vi med ABM-utvikling blant annet i saker som gjaldt ulovlig ut- og innførsel av kunst og kulturmateriale. Etter at ABM-utvikling ble nedlagt og oppgavene overført til Kulturrådet 1. januar 2011 har vi hatt jevnlig kontakt med Kulturrådet i ulike sammenhenger.

Norsk kulturråd ble opprettet i 1965 og har tre hovedoppgaver:

- **forvalte** Norsk kulturfond og oppgaver delegert fra Kulturdepartementet
- være et **rådgivende organ** for staten og det offentlige i kulturspørsmål
- **ta initiativ** til forsøks- og utredningsvirksomhet på kulturområdet der rådet finner at det trengs en særskilt innsats

Det er særlig i saker om ut- og innførsel av kunst og kulturminner at ØKOKRIM drar veksler på Kulturrådets kompetanse og myndighet. Det er vedtaksmuseene som behandler søknader om utførsel innenfor sitt fagområde, men det er Kulturrådet som administrerer ordninger og som også er klageorgan ved vedtak som påklages.

Kulturrådet er også sentralt i utforming og koordinering av gjennomføring av lover, reguleringer og rutiner som er relevante for politiets arbeid med kunst- og kulturminnesaker.

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

KO:DE
KOMPETANSEDELING

KO:DE – Politiets fagportal via intranet, inneholder blant annet oppdatert informasjon om politiets fag og metoder, saks typer og tema. ØKOKRIM har blant annet ansvaret for miljøfagene, og brukerne kan nå finne informasjon om både kunst- og kulturminnekriminalitet og arbeidsmiljø. Sider om naturkriminalitet og forurensningskriminalitet vil bli publisert fortløpende.

Bokbestilling fra ØKOKRIM?

Tidligere har det vært Silke B. Hartmann sin oppgave å ta i mot bokbestillinger ved ØKOKRIM. Minner igjen om at bøker heretter skal bestilles via Anne H.Berg: anne.helene.berg@politiet.no.

Reptiler kan bli lovlige i Norge

www.vg.no

Det er anslått at det finnes fra 100 000 til 120 000 herptiler – slanger, øgler og amfibier – i landet, og alle er ulovlige.

I Europa er det bare to land som har forbud mot hold av herptiler – Island og Norge. Et hovedargument for tillatelse er hensynet til dyrets velferd.

– Det er uheldig at det er så mange dyr i Norge som lever i det skjulte. Folk kvier seg for å oppsøke veterinær av frykt for å bli anmeldt. Da er det bedre å ha dem i det åpne. Vi har utarbeidet og kvalitetssikret en liste på rundt 30 arter som vi foreslår å gjøre lovlige som hobbydyr i Norge, sier seksjonssjef Torunn Knævelsrud i Mattilsynet.

I løpet av høsten sender tilsynet et forslag til ny forskrift om dette til Landbruks- og matdepartementet som vil ta stilling til om det skal sendes ut på høring.

– I fjor ble det tatt en prinsipiell beslutning om at dersom tilsynet kom med en slik liste, ville vi være positive til å se på den. Kommer det et konkret forslag til en forskrift som vi mener er fornuftig, vil det bli sendt ut på ordinær høring, sier ekspedisjonssjef Gunnar Hagen i departementets avdeling for matpolitikk til NTB.

HERPTILER

Herptil er en fellesbetegnelse for amfibier og krypdyr (reptiler). Begrepet kommer fra det greske ordet herpeton (krypdyr). Hovedårsaken til at dyregruppene tradisjonelt blir klassifisert sammen er at de er vekselvarme dyr.

Siden 1977 har det vært et forbud mot å holde, innføre og omsette reptiler og amfibier i Norge.

Fengsel for ulovlig felling av ulv

september 2012

I en dom fra Øvre Romerike tingrett 26. september ble en mann dømt til fengsel i fire måneder for å ha felt en ulv i august 2011. Mannen ble også fradømt retten til å drive jakt og fangst i to år, samt inndragning av våpenet som ble benyttet. Fellingen skjedde i ynglesonen for ulv. Da den ble skutt var ulven 25 meter vest for en strøminnhegning hvor det var fire sauer. Retten trodde ikke på mannens forklaring om at ulven løp i full fart vestover i retning mot sauene da den ble skutt. Retten fant derimot bevis at ulven beveget seg retning nordover i en fart på ca 10 km/t da den ble skutt, men medommerne mente mannen likevel trodde ulven var i angrep på sauene. En samlet rett kom imidlertid til at mannen handlet med forsett om at det var tid og anledning til å forsøke å skyte skremmeskudd, i stedet for å felle ulven. Dommen er ikke anket. Det vil komme en artikkel om dommen i neste nummer av Miljøkrim.

Foto: Jon Atle Georgsen,
Nordre Buskerud politidistrikt

Denne gangen plukket vi ut et bilde innsendt av Jon Atle Georgsen. Det viser villrein på Norefjell i august. Miljøkrim takker så mye for bidraget!

Hvis du har et bilde du ønsker å dele med Miljøkrimleserne, send ditt bidrag til miljokrim.okokrim@politiet.no (med beskrivelse av motivet, evt. en tittel). Kanskje er det ditt bilde som blir valgt neste gang.

Bekjemper kulturminnekriminalitet i Østersjøområdet

Av Kenneth Didriksen

Ideen om et felles polsk-norsk samarbeidsprosjekt om lovlig og ulovlig handel med kunst- og kulturgjenstander ble først diskutert i 2008 under et møte i Monitoring Group i regi av Østersjøsamrådet. Denne typen kulturminnekriminalitet var da blitt et viktig tema for alle landene i dette baltiske nettverket.

Ved hjelp fra blant annet nasjonale kulturminnemyndigheter i Polen og Norge ble det besluttet å utdype temaet. Intensjonen var å utarbeide en analyse av situasjonen og komme med anbefalinger som kunne distribueres i hele Østersjøregionen. Prosjektets hovedmål har vært å skape et forum for erfaringsutveksling mellom kulturmyndigheter i andre relevante etater

i Polen og Norge som bekjemper ulovlig handel med kunst- og kulturgjenstander. Deltakerne i prosjektet er ansatt i kulturmyndigheter og museer, medlemmer i frivillige organisasjoner, journalister og representanter fra reiselivsnæringer, tollvesen, politi, grensekontroll og forsvaret.

Gjennom tre konstruktive arbeidsseminarer, to i Oslo og et i Gdansk, samt ved den avsluttende konferansen i Warszawa ble kunnskaper og erfaringer delt. Spørsmålet om hvordan vi kan møte de utfordringene vi står overfor, og hvordan vi kan implementere gjeldende lovverk og internasjonale konvensjoner, sto sentralt i erfaringsutvekslingen. I publikasjonen «Bekjemp kulturkriminalitet – Retningslinjer og an-

befalinger» presenteres resultatene av dette arbeidet.

Blant over 30 fagartikler, kan man lese om blant annet hvilke trusler og utfordringer handel med kulturminner i vårt geografiske område står overfor, hvilke etiske retningslinjer som bør tas i betraktning, og hvordan et internasjonalt samarbeid bør videreføres, blant annet med erfaringer fra krigen i Irak som bakteppe.

Heftet, med ISBN 978-83-931656-6-7, kan skaffes ved henvendelse til Norsk kulturråd.

Interessant lesning: Artikkelen «Utvalgte aspekter ved leting etter stjålne kulturminner sett fra polsk politis synspunkt» fra fagheftet.

UTDRAG

Les hele referatet fra politioverbetjent Knut Rørholt på vår hjemmeside www.miljokrim.no.

Miljøkoordinatorrollen

– Debatt på ØKOKRIMs miljøseminar

TEKST: POLITIOVERBETJENT **KNUT RØRHOLT** ØKOKRIM // knut.arnold.rorholt@politiet.no

Miljøkrims fokus på politiets arbeid mot miljøkriminalitet, herunder miljøkoordinatorrollen, ga grunnlag for en god debatt på ØKOKRIMs årlige seminar på Lillehammer i august.

BAKGRUNN

Mange hadde syn på spørsmål som: Hva bør stillingsandelen være, og må Politidirektoratet gi klarere signaler i så måte? Skal koordinatoren etterforske også? Hvor skal stillingen ligge – i Økoteam? Bør stillingen være en politioverbetjentstilling? Og mye mer. Miljøkrim håper diskusjonen kan fortsette, og at vi som arbeider med feltet, kan legge et best mulig grunnlag for den gjennomgangen av koordinatorordningen som nå er varslet.

PANELETS MEDLEMMER

- * leder for ØKOKRIMs miljøkrimavdeling, førstestatsadvokat **Hans Tore Høviskeland**
- * nasjonal miljøkoordinator, politioverbetjent **Oddgeir Buraas**
- * miljøjurist i Salten politidistrikt, politiadvokat **Margrete Torseter**
- * miljøkoordinator i Agder politidistrikt, politiførstebetjent **Steinar Sunde**
- * politiinspektør **Phillip Tolloczko**, Politidirektoratet

ODDGEIR BURAAAS

Nasjonal miljøkoordinator, ØKOKRIM

- * Politiet må jobbe mer kunnskapsbasert og ikke så mye hendelsesstyrt. Man må identifisere og kartlegge de problemer og utfordringer som politidistriktet står overfor. Da bør man bruke de dataregistrene vi har, selv om disse kanskje ikke er gode nok i dag.
- * Planverk som er på plass, må brukes.

HANS TORE HØVISKELAND

Leder for miljøkrimavdelingen, ØKOKRIM

- * Arbeidet med miljøkriminalitet fungerer i de politidistriktene hvor miljøkoordinatorne fungerer.
- * En miljøkoordinators oppgaver er tidkrevende, og det er beklagelig om en miljøkoordinator i tillegg må bruke av sin tid for argumentere for nødvendigheten av det arbeidet han skal gjøre.
- * Når en politimester sier at en miljøkoordinator skal jobbe i for eksempel 45 prosent stilling, så er det for lite.
- * Det er nødvendig å få miljøjuristene mer på banen.
- * Politiet kan bruke forvaltningen mer enn det som gjøres i dag, med felles aksjoner innenfor arbeidsmiljø, plan- og bygningslov, motorferdsel i utmark, hummerfiske og så videre.

BRIAN WENNEBERG / STEN ANDERSSON

Miljøkoordinator, hhv. Oslo og Østfold

- * Politidirektoratet kan ikke overlate en prioritering av miljøkoordinatorrollen til politidistriktene.

PHILLIP TOLLOCZKO
Politiinspektør, POD

- * Miljøkoordinatorene er nødvendige.
- * Miljøkoordinatorstillingen er ikke et mål i seg selv. Politidirektoratet må bli mye tydeligere på hva vi forventer av sluttproduktet. Før direktoratet kan si noe om hvor mange årsverk miljøkoordinatoren skal ha, må vi først sette målene der fremme.
- * Gitt den omstillingsprosessen politiet er i, anbefaler jeg at man bruker mer ressurser på å styrke planprosessene. At man melder seg på i debatten om beredskap og synliggjør at miljøkompetansen er aktuell der.
- * Det er mange politidistrikter som ikke følger opp de planer og føringer som Politidirektoratet eller den politiske ledelse har gitt, uten at dette får noen konsekvenser.

MARGRETE TORSETER
Miljøjurist, Salten

- * Som miljøjurist i 10 år har jeg nå min fjerde miljøkoordinator.
- * Det er min erfaring at miljøkoordinatoren bør være i befatning med miljø saker i det daglige.
- * Det er viktig å få aksept hos ledelsen for at arbeidet med en sårbarhetsanalyse for miljø er viktig av beredskaps-hensyn. Det er snakk om forurensning av drikkevann, sabotasje mot industri og ødeleggelser av kulturminner.

MORTEN SKARPAAS
Miljøkoordinator i Vestfold

- * I Vestfold ligger koordinatoren i øko-teamet. Jeg har vært miljøkoordinator siden 2008, og i den tiden har ikke øko-teamet etterforsket en eneste miljøsak. Miljøsakene blir fordelt på driftsenhetene og etterforsket der.

KAI BROX
Miljøkoordinator, Øst-Finnmark

- * Min funksjon som miljøkoordinator har økt fra 30 til 50 prosent, mens jeg i praksis kanskje jobber inntil 10 prosent som koordinator. Det må knyttes en grad til stillingen, ikke bare en høyere stillingsprosent. Det er ingen politibetjent som vil gå ned 100–200 000 kroner i lønn for å være miljøkoordinator. Stillingen bør være en politioverbetjentstilling, slik tittel bør ikke være forbeholdt dem med personalansvar.

OLE BJØRN HARANG
Miljøkoordinator, Sunnmøre

- * Jeg arbeider på operasjonssentralen og løser mine oppgaver som miljøkoordinator ad hoc på kveldstid hjemme.
- * Den forestående reformen om struktur på politidistriktene vil være avgjørende. Politidistriktene må opp i en viss størrelse før vi kan forvente en miljøkoordinator i 100 prosent stilling.
- * En miljøkoordinators rolle er å lede og koordinere. Hvordan kan en miljøkoordinator klare en distriktsovergrepende rolle og legge til rette for et miljøarbeid, hvis han skal grave seg ned i etterforskning av saker?

STEINAR SUNDE
Miljøkoordinator, Agder

- * Det viktigste vi kan gjøre for innsatsen på miljøfeltet i norsk politi, er å få på plass miljøkoordinatorer i 100 prosent stilling i alle politidistrikter. Ved delstilling blir det i praksis slik at det miljørelaterte nedprioriteres, det har jeg erfart selv.
- * De fleste politiledere i dag vet veldig lite om miljøkriminalitet.
- * Jeg er redd for at miljøkoordinatorstillingen blir en ren etterforskerstilling hvis den plasseres i et økoteam.

9172 ISFJORD PÅ SVALBARD

2x2 millioner i bot for forurensning på Svalbard

Betydelig utslipp i norsk sammenheng

TEKST/FOTO: ASSISTERENDE SYSSELMANN LARS ERIK ALFHEIM, SVALBARD

Store Norske Spitsbergen Kullkompani og Store Norske Spitsbergen Grubekompani, henholdsvis mor- og datterselskap, er ilagt 2 millioner kroner hver i bot for grunn- og sjøforurensning på Svalbard. Begge selskapene har vedtatt bøtene.

Store Norske Spitsbergen Kullkompani (SNSK) er først og fremst et gruveselskap, men er også eier av Telenors gamle radiostasjonsanlegg (Isfjord radio) på Kapp Linne. Foruten å fungere som et radiokommunikasjonsknutepunkt på Spitsbergen er stedet også en populær destinasjon for turister, hvor det tilbys både mat og overnatting. Det er SNSK som leier ut anlegget til denne turistvirksomheten.

Stedet ligger idyllisk til i havgapet på utsiden av munningen til Spitsbergens største fjord, Isfjorden, ikke så langt fra Barentsburg. Her kan det være et fantastisk dyreliv, men også hardt vær. Kun noen hundre meter fra selve anlegget ligger det også et fuglereservat.

Isolert. Utenfor bosettingene i Longyearbyen, Barentsburg og Ny-Ålesund er det veiløst. For å ferdes mellom eller utenfor bosettingene er man henvist til å bruke båt om sommeren og skuter om vinteren. Ikke så rent sjeldent vil ferdsel være vanskelig uansett på grunn av vanskelige værforhold. Anlegget til SNSK på Kapp Linne ligger derfor ganske isolert til – særlig i perioden fra oktober til februar, hvor det ofte verken er mulig å komme i land med båt eller ta seg fram med skuter. Til anlegget hører en stor drivstofftank som rommer 240 kubikk (om lag 240 000 liter)

Anleggssesongen på Svalbard kan være kort, og SNSK fikk ikke gjennomført sikrings tiltakene før anlegget ble forlatt i slutten av september

diesel. Innendørs på anlegget er det videre et aggregatrom med tre store dieselaggregat. I perioden fra slutten av september til slutten av januar er anlegget ubetjent. Aggregatene bytter automatisk på å kjøre etter fastlagte intervaller, og forsyner bygningsmassen med strøm og varme – også når det ikke er mennesker på anlegget. På grunn av permafrosten (som dekker hele Svalbard) er man avhengig av å ha bygningsmassen oppvarmet hele året.

Den løpende driften og vedlikeholdet av anlegget har SNSK tildelt Store Norske Spitsbergen Gruvekompani (SNSG). Drift og vedlikehold av anlegget styres fra SNSGs gruvevirksomhet i Svea. Det er ikke vei mellom Svea og Isfjord radio, så det kan til tider være vanskelig for SNSGs personell å komme seg til Isfjord radio for å utføre vedlikehold. Avhengig av hva slags transportmiddel som benyttes, vil det være 100–125 kilometer til Isfjord radio fra Svea.

Vedlikeholdsarbeider sommeren 2011.

Sommeren og høsten 2011 gjennomførte SNSK

Driften av anlegget for vinteren startet opp 26. september 2011, og anlegget ble forlatt. Hovedtanken inneholdt da noe over 200 000 liter diesel.

større arbeider på hovedtankanlegget på Isfjord radio. Disse arbeidene hadde vært planlagt gjennom flere år, og Klima- og forurensningsdirektoratet (KLIF) hadde tidligere gitt pålegg vedrørende sikring av anlegget. Forut for arbeidenes oppstart hadde SNSK selv redegjort for at det var en rekke sikringstiltak som skulle utføres samtidig. SNSK hadde planlagt å montere lekkasjevarslere og overfyllingsvern på tanken og foreta sikring av mellomlagringstank og kalibrering av nivåmåler for drivstoffet.

Anleggssesongen på Svalbard kan være kort, og SNSK fikk ikke gjennomført sikrings tiltakene før anlegget ble forlatt i slutten av september. SNSK valgt likevel å starte opp den automatiserte driften, uten at sikringstiltakene var på plass. Planen var å ta det resterende arbeidet sommeren 2012.

Isfjord radio forlates høsten 2011.

Driften av anlegget for vinteren startet opp 26. september 2011, og anlegget ble forlatt. Hovedtanken inneholdt da noe over 200 000 liter diesel.

Den 5. januar 2012 merket driftsoperatør hos SNSG i Svea en feilmelding på anlegget på Isfjord radio. Dieselaggregatene hadde stanset. SNSG sendte vedlikeholdspersonell til stedet og disse konstaterte at hovedtanken var tom, samtidig som det luktet kraftig av diesel på stedet. SNSG fant ut at et av drivstoffrørene til det ene dieselaggregatet var sprukket, og at det derfor hadde lekket diesel ut og ned i grunnen, men uten at lekkasjen hadde ført til at motoren hadde stanset. Det er ved oppstart at dieselaggregatene er mest utsatt for brudd i rørsammenføyninger med videre. Ut fra en beregning SNSK selv har gjort regner man med at lekkasjen må ha startet ganske tidlig etter at anlegget ble forlatt. Det gikk om lag 100 dager

SNSK har gjort det de kunne for å begrense skadevirkningene

før lekkasjen og ordinært forbruk hadde tømt hovedtanken for diesel. Lekkasjen førte til at gulvet i aggregatrommet ble fylt med diesel og at diesel etter hvert rant ned i grunnen under bygningen. I tillegg må en legge til grunn at en del diesel også har fordampet.

Opprydningsarbeidet. På grunn av permafrosten ble det ikke iverksatt noen umiddelbare tiltak for å få trukket dieselen ut av grunnen. SNSK startet imidlertid umiddelbart etter ulykken opp med å forberede arbeid med å begrense skadevirkningene av utslippet. Maskiner og utstyr ble fraktet ut til Isfjord radio. Etter hvert som det øverste jordlaget tinte utover sommeren 2012 ble det gravd sperregrofter og forsøkt samlet opp diesel. Sysselmannen var på befaring 4. mai 2012 og bemerket da at omfanget av forurensning i grunnen var større enn forventet. Det ble også konstatert at grunnen avga diesel til havet, etter hvert som det øverste laget med permafrost tinte. SNSK hadde lenser i sjøen, men disse viste seg å ha tidvis liten effekt ettersom de ble skylt på land. Likevel er det liten grunn til å tro at utslippet har fått betydelige konsekvenser for dyreliv i eller ved sjøen. SNSK har gjort det de kunne for å begrense skadevirkningene.

Straffereaksjon – betydelig oljeutslipp.

Ved utmålingen av straff følger det av straffelo-

ven § 48b at enkelte forhold særlig skal vektlegges. I skjerpene retning vektlegges at Svalbard i sin helhet er et villmarksområde med streng lovgivning hva gjelder vern. Svalbardmiljøloven er et viktig verktøy for å sikre at næringsvirksomhet på Svalbard retter seg etter de strenge miljøkravene. Videre har Svalbard en beliggenhet som gjør at et oljeutslipp her kan få enda mer alvorlige konsekvenser enn andre steder i Norge. Ikke minst er avstanden til fastlandet og klimatiske forhold med på å vanskeliggjøre hurtig opprydding når det skjer oljeutslipp av mer enn bagatelmessig art. Det har også betydning for botens størrelse at utslippet ikke ble oppdaget før etter mer enn tre måneder. Når det i tillegg ikke er etablert varsling/alarm for å hindre utslipp, gjør det at overtredelsen må karakteriseres som særlig grov. Et utslipp på 100 000 liter diesel rett i grunnen og videre i sjøen er et betydelig utslipp i norsk sammenheng. Utslippet kunne enkelt vært unngått dersom man hadde valgt å føre en eller annen form for tilsyn med anlegget og/eller om man hadde montert inn varslingssystemer.

SNSK er et statseid selskap, og når det gjelder selskapets økonomiske evne vises det til konsernets årsregnskap for 2011. Det er kommersielle hensyn som ligger bak SNSK/SNSGs investering i Isfjord radio.

Det har også vært vektlagt at SNSK og SNSG har vært tidlig ute med etterfølgende tiltak for å rydde opp i utslippet og ikke minst for å hindre at store mengder olje har gått i sjøen. Takket være selskapenes etterfølgende innsats og at lekkasjen skjedde mens grunnen var frossen, må en kunne si at konsekvensene av utslippet så langt har vært små, selv om omfanget av lekkasjene ennå ikke er fullt ut kjent. SNSK og SNSG synes å være innstilt på at opprydningsarbeidet vil pågå i lang tid framover.

Vann er vann?

– Kommunalt vannverk fikk E. coli i drikkevannet

TEKST: POLITIADVOKAT **MARGRETE TORSETER**, SALTEN POLITIDISTRIKT // margrete.torseter@politiet.no

FOTO: POLITIBETJENT **JOHNNY LANGMO**, SALTEN POLITIDISTRIKT

En rutinekontroll fra Mattilsynet avslørte store mangler i kommunens beredskap og internkontroll. Kommunen hadde tatt en kalkulert risiko på innbyggernes vegne for å spare penger. De hadde tenkt at det var viktigere at abonnentene fikk vann, enn at det vannet de fikk var forsvarlig renset. Det kostet den lille kommunen 300 000 kroner i bot og 200 000 kroner i inndragning.

Faktum i saken. I oktober 2010 hadde Mattilsynet rutinekontroll på lakseslakteriet Mainstream i Skutvik i Hamarøy kommune i Nordland. Det ble da oppdaget at det var E. coli og koliforme bakterier på anlegget. Mainstream får sitt vann fra Skutvik vannverk, et av totalt seks kommunalt eide vannverk i Hamarøy, og varslet derfor umiddelbart kommunen om funnet. Prøver tatt der viste at vannverket var bakteriekilden.

E. coli og andre koliforme bakterier er mulige tarmbakterier. Slike kan havne i drikkevannskilder når store nedbørsmengder drar med seg dyreavføring ned i innsjøer. I Hamarøy hadde det i ukene før Mattilsynets kontroll regnet veldig mye. Dette er en situasjon som renseprosessen på et vannverk skal takle.

Men ved Skutvik vannverk gikk det galt. Renseprosessen på vannverket omfattet to barrierer: filtrering og UV-bestråling. UV-bestrålingen ble gjennomført av to UV-anlegg. På renseanlegget som vannverket fikk installert i 2005, var det et varslingsystem: Hvis det oppstod feil på UV-anlegget, ville en vakttelefon automatisk bli

oppringt fra anlegget. Og hvis UV-anlegg nr. 1 ble satt ut av drift, ville nr. 2 stå klart til å ta over. Hvis også UV-anlegg nr. 2 kom ut av drift, ville «krana bli stengt», og det ville ikke komme vann ut til abonnentene. På den måten var det lagt opp til at dårlig renset vann ikke skulle komme ut av vannverket.

Av økonomiske grunner hadde kommunen valgt å ikke ha en slik vakttelefon/beredskapsvakt. De hadde derfor bevisst ikke koblet til varslingsystemet da de anskaffet det nye renseanlegget.

Etterforskningen avdekket at hovedsikringen på UV-anlegg nr. 1 hadde sluttet å fungere tidligere den høsten, etter utskifting av en ventil. Det var da bare ett UV-anlegg som var i drift – UV-anlegg nr. 2. Dette var kommunen klar over. Etter at Mainstream hadde varslet kommunen om E. coli-funnene, ble det avdekket at hovedsikringen til UV-anlegg nr. 2 også hadde gått. Dermed bestod vannrensingen kun av ett trinn. Når det i tillegg kom en periode med store nedbørsmengder og det dessuten oppstod feil

ved filtreringen av vannet, var det kanskje ikke så rart at det gikk som det gikk. Siden varslingsystemet ikke var aktivt, ble produksjonen av vann ikke stanset, og det var ingen som fikk beskjed om feilene før det ble oppdaget E. coli og koliforme bakterier i vannet hos abonnenten Mainstream.

Lokale avisartikler av interesse:

1. **Avisa Nordland**
<http://www.an.no/nyheter/article6182603.ece>
2. **Nord-Salten**
<http://www.nord-salten.no/no/nyheter/diverse/hamaroy-kommune-fikk-en-halv-million-i-bot-for-helseskadelig-drikkevann.10109>

Fakta om E. coli

●●● **Escherichia coli**, mest kjent som E. coli, finnes i tarmens normalflora hos alle mennesker og varmblodige dyr. Bakteriene er vanligvis ufarlige så lenge de oppholder seg i tarmen.

●●● Det finnes noen grupper av E. coli som ikke naturlig befinner seg i tarmen, og som kan forårsake tarminfeksjoner hos mennesker.

●●● **De fire vanligste** er EHEC, EIEC, EPEC og ETEC.

●●● **EHEC-infeksjon** er antagelig mer vanlig i industriland enn i utviklingsland. Infeksjonen ble påvist første gang i 1982, og har forårsaket elleve utbrudd i Norge. For spesielt barn og eldre kan infeksjonen gi alvorlige komplikasjoner i form av hemolytisk-uremisk syndrom (HUS), som kan føre til nyresvikt.

●●● **Nasjonale utbrudd i Norge:** 1999 (4 pasienter – salat sannsynlig smitekilde), 2006 (17 tilfeller – mørpølse sannsynlig smitekilde), 2009 (13 barn – smitekilde ikke funnet), 2009 (7 pasienter – smitekilde ikke funnet), 2010 (3 barn – smitekilde ikke funnet).

●●● **3 dødsfall** som følge av EHEC-infeksjon er registrert i Norge, alle var barn som utviklet HUS; i 2004, 2006 og 2009.

Kilde: Folkehelseinstituttet

Heldigvis ble ingen syke av vannet denne gang. Erfaring fra andre kanter av landet tilsier imidlertid at folk kan bli alvorlig syke og til og med dø som følge av *E. coli*. Forholdet er derfor i utgangspunktet svært alvorlig.

Etterforskningen. Saken ble anmeldt av Mattilsynet i Salten. Politiet innhentet en mengde dokumenter og uttalelser i saken, bl.a.;

- en lettfattelig forklaring fra Folkehelseinstituttet på forurensingen
- informasjon fra kommunelegen om noen hadde blitt syke
- skjematisk oversikt fra Mainstream om hendelsesforløpet slik de opplevde det
- fra kommunen:
  - * beredskapsplan vann
  - * vannverkets internkontroll slik den lød før og etter hendelsen
  - * skjema som ble brukt av oppsynsmennene på selve vannverket ved kontrollene
  - * forvaltningsrevisjon, en rapport innhentet av kommunen selv etter hendelsen (pålagt oppgave etter kommuneloven § 77 nr. 4). Mange av de sentrale aktørene i straffesaken var intervjuet i denne rapporten
  - * oversikt over ansvarsfordelingen. Hvem hadde hvilke roller i kommunen, til hvilke tidspunkt. Den aktuelle perioden i siktelsen var 2005–2010.
- fra oppsynspersonene: timelistene, som viste hvor ofte de hadde vært ved anlegget, og når de var der siste gang før hendelsen

Det ble foretatt en rekke avhør. Både oppsynsmennene, teknisk sjef siden 2007, pensjonert teknisk sjef, rådmann siden 1995 og avdelingsleder for avdelingen som hadde hatt ansvar for vann og avløp siden 2008, ble avhørt.

Samtlige hadde status som mistenkte. Samtlige hadde også vært intervjuet i forbindelse med forvaltningsrevisjonen, og ble derfor i politiavhør foreholdt uttalelsene der, og fikk kommentere dem. Dermed kunne vi bruke uttalelsene i forvaltningsrevisjonen i etterforskningen på lik linje med opplysninger fremkommet i politiavhør.

Påtaleavgjørelsen. På påtalestadiet var jeg i kontakt med førstestatsadvokat Høviskeland hos ØKOKRIM, og fikk gode innspill til siktelsen og til straffenivå. Det er min erfaring at ØKOKRIM er en god støtte i miljøsakene, og at de er veldig hjelpelige med råd. Så takk til

Lakseslakteriet måtte som følge av bakteriene stanse driften i 11 dager

Høviskeland for de gode innspillene! Deretter ble saken sendt Statsadvokatene i Nordland, som beordret forelegget. Kommunen ble som foretak bøtelagt for 3 grove og ett simpelt brudd på matloven. Forelegget lød på bot 300 000 kroner, og inndragning 200 000 kroner. Sakene mot dem som var avhørt som mistenkte, ble alle henlagte.

De tre grove bruddene på matloven bestod i følgende:

- *Mangelfull internkontroll* (matloven § 28 første ledd annet straffalternativ jf. § 33 jf. § 5 jf. § 7 første ledd jf. drikkevannsforskriften § 20 jf. § 5 tredje ledd jf. § 5 fjerde ledd jf. internkontrollforskriften for å oppfylle næringsmiddelovgivningen § 9 jf. § 4 første ledd jf. § 5 nr. 4, nr. 7,

nr. 8 og nr. 9)

- *Manglende kvalitet* (matloven § 28 første ledd annet straffalternativ jf. § 33 jf. § 5 jf. § 16 jf. drikkevannsforskriften § 20 jf. § 5 første ledd jf. § 12 første ledd)
- *Ikke 2 hygieniske barrierer* (matloven § 28 første ledd annet straffalternativ jf. § 33 jf. § 5 jf. drikkevannsforskriften § 20 jf. § 14 første og tredje ledd)

Den simple overtredelsen bestod i at de ikke hadde varslet Mattilsynet straks de fikk positivt svar på bakterieprøvene (matloven § 28 første ledd første straffalternativ jf. § 33 jf. § 5 jf. v§ 6 første ledd jf. drikkevannsforskriften § 20 jf. § 7 annet ledd).

Inndragningen i saken tilsvarer det kommunen hadde spart på å ikke ha en tilfredsstillende beredskapsordning i årene fra ca. 2005 til forholdet ble avdekket i 2010. Vi tok da utgangspunkt i hva beredskapsordningen som ble etablert i oktober 2010, kostet per måned, da denne ordningen ble ansett som tilstrekkelig av Mattilsynet. Beredskapsordningen går ut på at det til enhver tid av døgnet er en person som besvarer telefonen som alarmen kaller opp dersom det er feil ved renseanlegget, og som deretter kan rykke ut til anlegget for å rette opp feilen.

Kommunen besluttet i et lukket kommunestyremøte i september 2012 å vedta forelegget. Advokat Tore Benson i Bodø bistod kommunen i saken.

Lakseslakteriet måtte som følge av bakteriene stanse driften i 11 dager, permittere ansatte og kalle fisk tilbake fra det europeiske markedet. Som følge av dette fremmet de et *erstatningskrav* i straffesaken mot kommunen på 1 200 000 kroner. Påtalemyndigheten vurderte det slik at det ville medføre uforholdsmessig ulempe å ta med kravet i straffesaken, strpl § 427 andre ledd, og valgte derfor å ikke ta det med. Eierne av lakseslakteriet må derfor ta kravet den sivile veien.

SAKENS GJELDER

Manglende kartlegging og risikovurdering av sin virksomhet.

SAKENS PARTER

Klif anmeldte saken etter at Yara selv meldte fra om utslippet. Telemark politidistrikt tok saken.

RESULTAT

2,5 millioner kroner som foretaksstraff.

Langt akuttutslipp fra Yara-fabrikker

TEKST: POLITIADVOKAT **SVEIN FOLKESTAD**, TELEMARK POLITIDISTRIKT

For tredje gang siden 2009 er Yara fabrikker i Porsgrunn bøtelagt for manglende kartlegging og risikovurdering av sin virksomhet. 2 080 tonn flytende kalksalpeter rant ut i sjøen over en periode på ca. 14 timer før det ble oppdaget!

Yara fabrikker er en del av Yara International ASA, en av verdens største produsenter av fullgjødsel og kalksalpeter. Samlet produksjon i Porsgrunn er på nærmere tre millioner tonn av disse produktene. I tillegg til kalksalpeterfabrikken og to fullgjødsel-fabrikker består Yara Porsgrunn av en ammoniakkfabrikk og tre salpetersyrefabrikker.

Bakgrunn. Søndag 19. desember 2010 lå båten M/T Champion ved hovedkaia øst på fabrikkområdet på Herøya i Porsgrunn. Båten skulle

Kaioperatøren glemte å stenge dreneringsventilene da klokken passerte 01.20

laste flere typer produkter, og arbeidet med å laste flytende kalksalpeter startet ca. klokka halv to på natta. Ved bytte av produkter måtte man drenere anlegget som det ble lastet fra.

To dreneringsventiler ble derfor åpnet før man endret lastingen til flytende kalksalpeter. Omleggingen fra forrige produkt til kalksalpeter ville ta noe tid, og kaioperatøren valgte i mellomtiden å dra opp til kontrollrommet. Dreneringsventilene sto nå åpne, og først ca. halvannen time senere ble det meldt at det var klart for videre lasting av båten med flytende kalksalpeter. Kaioperatøren returnerte til kaiområdet og startet lastingen umiddelbart. Han glemte da å stenge dreneringsventilene. Klokken var ca. 01.20.

Siden det var vinterstid, var kaioperatøren i varmegue resten av skiftet. Han gikk dog runder på kaia ca. en gang i timen for å følge med på lasteslangene slik at det ikke oppsto klemskader og lekkasjer av den grunn. I løpet

av skiftet sjekket han ikke dreneringsventilene, og hverken så eller hørte han at kalksalpeter strømmet ut i sjøen gjennom den åpne dreneringen. Ved skiftavløsningen ca. kl. 06.30 ble ikke produktomleggingen eller dreneringsventilene spesielt omtalt.

Den nye kaioperatøren fokuserte på det samme som sin forgjenger, og sjekket heller ikke dreneringsventilene i løpet av skiftet. Da operatøren mente at båten nærmet seg ferdig lastet, tok han kontakt med båten ca. kl. 15.00 for å sjekke hvor mange tonn båten eksakt skulle ha ombord. Tilbakemeldingen fra båten viste et stort misforhold mellom det som skulle vært lastet, og det som båten hadde mottatt. Ca. kl. 15.30 ville operatøren gå om bord i båten for å diskutere avviket. På vei til båten hørte han en «vislelyd», og oppdaget lekkasjen gjennom dreneringsventilene. Han fikk stengt ventilene, og avverget videre utslipp til sjøen. Men 2080 tonn flytende kalksalpeter hadde da rent ut av de åpne dreneringsventilene fra ca. 01.20 til ca. 15.30.

Yara tar grep. Det ca. 14 timer lange «akuttutslippet» ble av Yara meldt til Klif i en e-post 19. desember 2010, med utfyllende opplysninger om utslippet i en ny e-post to dager senere. Yaras egen interne undersøkelsesrapport av 7. januar 2011 ble også ettersendt Klif.

Yara peker i sin rapport selv på at det ikke var blitt utført noen risikoanalyse av anlegget for lagring og lasting av flytende kalksalpeter. Det var av den grunn heller ikke vurdert installasjon av tekniske barrierer som ville kunne hindre et slikt utslipp. Yara konstaterer at det gjennom to skift ikke ble oppdaget at dreneringsventilene på lasteledningen sto åpne. Det konstateres også at en instruks for lasting av flytende gjødsel ikke var blitt fulgt av kaioperatøren. Instruksen beskriver blant annet at dreneringsventilene skal stenges før lasting kan begynne.

Klif på banen. Klif anmeldte forholdet til politiet 20. juni 2011. I anmeldelsen presiseres det at Yara har tillatelse til å slippe ut nitrogen (som også finnes i kalksalpeter). Omregnet sier Klif at «akuttutslippet» var i størrelsesorden 75 ganger det maksimale tillatte utslippet av nitrogen i løpet av ett døgn fra hele Yara Porsgrunn. Likevel mente NIVA, ved sin undersøkelse av utslippet, at dette ikke kunne sees å ha hatt alvorlige, langsiktige virkninger i sjøen.

Dom. På bakgrunn av anmeldelsen og etterforsking av saken videre ble Yara ilagt et forelegg for utslippet. Grunnlaget for forelegget var selve utslippet, som skyldes at dreneringsventilene ikke ble stengt. Som bakenforliggende årsak er det tatt med den manglende risikovurderingen av anlegget som Yara selv påpeker i sin undersøkelsesrapport.

Ved fastsettelsen av botens størrelse ble det i skjerpende retning lagt vekt på at utslippet var stort, og at det pågikk over lang tid uten å bli oppdaget. Akuttutslippet kunne ved enkle vurderinger og tiltak vært unngått. Sist, men ikke minst, ble det også ved vurderingen lagt stor vekt på at Yara både i 2009 og 2010 ble bøtelagt for manglende kartlegging av risikoforhold og tiltak for å redusere disse ved visse områder av virksomheten. I formildende retning ble det lagt vekt på at «behandlingen av saken har tatt noe tid», en ikke ukjent problemstilling i politiet.

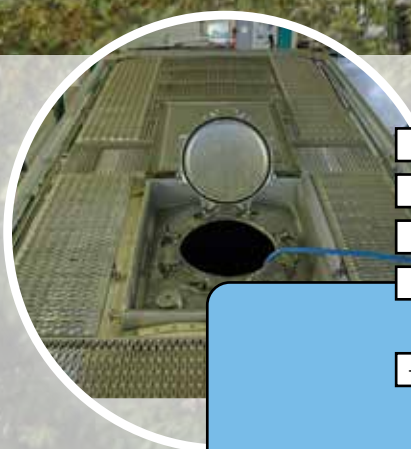
Kaioperatøren kunne nok vært ilagt en straffereaksjon, men Klif innstilte på kun foretaksstraff i sin vurdering av saken

Forelegget er datert 23. august 2012.

Boten til Yara ble satt til 2,5 millioner kroner som foretaksstraff. Kaioperatøren kunne nok vært ilagt en straffereaksjon, men Klif innstilte på kun foretaksstraff i sin vurdering av saken. Som ved forrige forelegg til Yara på 4 millioner kroner, ble forelegget vedtatt uten antydning til protest. Yaras egen undersøkelsesrapport tilsa nok et slikt standpunkt til saken.

I etterkant. I skrivende stund har Telemark politidistrikt til etterforsking enda en anmeldelse fra Klif mot Yara. Et stort støvutslipp i mai 2012, også ved lasting til båt, la et tykt støvbelegg på biler og hus i nabolaget. Også nå tyder det på manglende kartlegging og risikovurdering av virksomheten. Faren er stor for en ny straffereaksjon mot Yara.

Kan Yara ha blitt for store til å klare å håndtere viktige HMS-spørsmål?

	Før spyling		Etter spyling	
1 m	20,9	20,9	19,9	19,7
0,5 m	15,0	15,0	13	14
0,3 m	16,2	16,0	9,7	7,7
0 m	5,0	5,0	8,0	7,5
-0,5 m	3,9	3,1	7,0	7,0

Dødsfall ved meieri

Millionbot til TINE SA

TEKST: POLITISPESIALIST ERIK M. DAAE & POLITIADVOKAT ANDERS JOHNSEN // BEGGE VED HORDALAND POLITIDISTRIKT

erik.myge.daae@politiet.no & anders.johnsen@politiet.no // FOTO: POLITIET

Den 22. august 2011 omkom en meieriarbeider under arbeid med spyling av en tømt drikkevarercontainer ved Tine SA avd. Bergens meierianlegg på Minde i Bergen. Etterforskingen av ulykken avdekket alvorlig svikt i meieriets rutiner ved risikovurdering av kjemikaliebruk i bedriften. Tine SA avd. Bergen har vedtatt et forelegg på 1 000 000 kroner for overtredelse av arbeidsmiljøloven og kjemikalieforskriften.

SAKEN GJELDER

Meieriarbeider døde under arbeid med spyling av en tømt drikkevarercontainer. Etterforskingen avdekket alvorlig svikt i meieriets rutiner ved risikovurdering av kjemikaliebruk i bedriften.

SAKENS PARTER

Siktet: Tine SA.
Hordaland politidistrikt behandlet saken med bistand fra Arbeids-tilsynet.

RESULTAT

1 million kroner som foretaksstraff.

Tine SA avd. Bergen har i flere år drevet juiceproduksjon ved sitt anlegg i Bergen. Meieriet har siden 2005 mottatt juicekonsentrat på bulk, i 25 000 liters transporttanker. Siden 2010 har de også mottatt ferskpresset juice på tilsvarende containere. For å unngå bakteriedannelser i lasten blir resterende tomrom i containerne fylt med nitrogen når de sendes fra leverandøren. For å motvirke fare for oksygentilførsel til juicetankene også ved tapping av containerne, og derved fare for forringelse av varens kvalitet, innførte Tine SA, etter krav fra deres oppdragsgiver, Fellesjuice, en rutine med å etterfylle juicecontainerne med nitrogengass etter hvert som de ble tappet for juicelast. Når tanken var tømt for juicelast, var den i praksis fylt med nitrogen.

Ved tømning av tanken var prosedyren først å slippe ut nitrogenovertrykket til friluft via en utslippstuss bak på tanken. Derne ble tanken kjørt inn i en stor vaskehall for utspyling av gjenværende juicerester. Utspylingen ble utført ved at arbeideren klatret opp på tanktoppen, åpnet et mannhull på tanken og spylte tanken innvendig med 70 °C varmt vann til det bare rant rent vann ut gjennom tapperøret bak på tanken. Av praktiske årsaker stod arbeiderne vanligvis

oppreist på tanktoppen når de spylte ut tanken. Noen satt imidlertid på kne.

Ingen lenke er sterkere enn det svakeste leddet. Bruk av kjemikalier skal risikovurderes i samsvar med kjemikalieforskriften. Nitrogen er en kjemikalie, og den har den egenskapen at den fortrenger oksygen. Etterforskingen avdekket at slik risikovurdering ikke var gjennomført hos TINE i de årene denne arbeidsprosedyren var benyttet. Dermed var det forut

Tine SA avd. Bergen var i alle sammenhenger imøtekomende under etterforskingen

for ulykken heller ikke iverksatt noen tiltak i form av opplæring eller arbeidsinstrukser for å håndtere risikoen ved bruken av nitrogen i denne arbeidsprosessen.

En viktig del av etterforskingen ble å foreta gassmålinger i så tilsvarende miljø som mulig

for å avklare hvilket oksygennivå som var i luften der de ansatte utførte sin arbeidsoperasjon, og slik avdekke hvilken fare bruken av nitrogen faktisk innebar for de ansatte.

Etterforskingens hovedfunn. Med Tine meieriers bistand ble den neste tilsvarende juicelasten håndtert under nøye overvåking og gassmåling, med god bistand fra Bergen brannvesen. Både Tines ledelse i Bergen, HMS-ansvarlig, Arbeidstilsynet, politiets kriminalteknikere og taktiske etterforskere var til stede under målingene.

Det ble tatt målinger av luftens oksygennivå. Lasten ble tømt og tanken åpnet på vanlig måte. Deretter ble det foretatt gassmålinger på tanken med to separate instrumenter før og etter utspyling med varmt vann. Målingene avdekket at det i utgangspunktet var kritisk lave oksygenverdier i plan med mannhullet. Etter spyling med varmt vann ble også oksygennivået 0–0,5 meter over mannhullet redusert til kritisk nivå, et nivå hvor faren for akutt bevisstløshet er overhengende, jf. fig. 1 og 2.

Under en arbeidsoperasjon hvor det arbeides alene, vil en bevisstløshet kunne medføre at personen blir liggende og puste i den svært oksygenfattige luften, med kvelning til følge.

Tine SA avd. Bergen har et omfattende HMS-system og risikovurderer ulike sider ved virksomheten. De har også oppdaterte skriftlige instruksjoner for kjemikaliehåndtering. Ifølge instruksene skulle all kjemikaliebruk kartleg-

ges og risikovurderes før kjemikalier ble tatt i bruk. Oppdatering av risikokartlegging skulle også gjennomføres minimum hvert annet år. Likevel sviktet systemet ettersom nitrogen ikke var kartlagt og risikovurdert, verken for stoffets egenskaper alene, eller med hensyn til de aktuelle arbeidsoperasjoner med etterfylling og utslipp av nitrogen på juicetanken samt rengjøring av denne. Det skjedde verken ved innføring av arbeidsprosedyren eller ved senere oppdateringer.

Fra sentralt hold er Tine SA avd. Bergen pålagt å benytte et databasert stoffkartotek med kjemikalierisikovurderingssystem fra en ekstern leverandør. Denne leverandøren oppgir selv at det er sluttbrukers, i dette tilfelle Tine SA, hele og fulle ansvar at kjemikalier blir kartlagt og risikovurdert i forhold til aktuell bruk.

God samarbeidsvilje fra Tine SA. Tine SA avd. Bergen var i alle sammenhenger imøtekomende under etterforskingen av denne saken. Første dag etter selve ulykken avholdt vi et oppstartsmøte hos Tine SA avd. Bergen. På vår anmodning stilte Tine SA avd. Bergen med de sentrale personer med ulike leder-/mellomlederfunksjoner av interesse for saken. I tillegg stilte Arbeidstilsynet med en kjemiker. Politiet stilte med påtaleansvarlig og to etterforskere. Under møtet ble det innledningsvis gjort rede for politiets og Arbeidstilsynets ulike roller ved etterforskingen av en arbeidsulykke. Det ble også gjort tydelig oppmerksom på regler og formalite-

ter knyttet til opplysningsplikt til Arbeidstilsynet vs. vitne-/mistenkt forklaring til politiet.

Det ble samtidig gjennomført en uformell åstedsbefaring hvor etterforskere og påtalejurist fikk se stedene hvor tappingen og spylingen av juicetankene ble utført, og det ble gitt generell informasjon om hvordan arbeidsoperasjonene ble gjennomført. Både denne åstedsbefaringen og befaringer ved andre arbeidsulykker viser at det å ha vært på stedet og selv sett åstedene for ulykkene gir et bedre grunnlag for å etterforske og påtalebehandle sakene. Vi vil også fremheve viktigheten av å aktivt involvere påtaleansvarlig i sakens tidlige fase. Dette gir et godt grunnlag for å gjøre viktige valg og avgrensninger av sakens etterforskning.

De ansatte stod til vår rådighet for avhør. Ett lengre avhør ble gjennomført i bedriftens lokaler for på best mulig måte å fremskaffe nødvendig dokumentasjon fra bedriftens HMS-systemer, etter hvert som avhøret skred frem. De øvrige avhørene ble tatt på politistasjonen.

Sakens dokumenter har vært forelagt Arbeidstilsynet og ØKOKRIM til uttalelse, før det ble truffet en påtaleavgjørelse.

Med støtte i de vurderinger og uttalelser Arbeidstilsynet og ØKOKRIM gav i saken, ble Tine SA avd. Bergen ilagt en foretaksstraff på 1 000 000 kroner. Forelegget er vedtatt.

Da forelegget skulle vedtas inviterte Tine SA seg selv til et møte med juristen og etterforskeren for en gjennomgang av saken. Formålet var å lære mest mulig fra saken for å forbedre den fremtidige driften.

Som sagt hadde TINE SA avd. Bergen et omfattende og tilsynelatende velfungerende HMS-system. Imidlertid avdekket saken en alvorlig svikt i systemet ved at nitrogen ikke var risikovurdert i den arbeidssituasjonen det ble brukt. Den alvorlige systemfeilen og det store farepotensialet den utgjorde, medførte at arbeidsmiljøloven § 19-1 pkt. 2 «særlig skjerpene omstendighet» ble anvendt.

Ved fastsettelse av botens størrelse ble det særlig sett hen til dette farepotensialet samt de sterke allmennpreventive hensyn som gjør seg gjeldende ved brudd på så vidt sentrale bestemmelser. Det ble videre vektlagt i skjerpende retning at disse bestemmelser er satt til å verne arbeidstakernes helse og sikkerhet.

Figur 1: Skjematisk oppsett over måleverdier før (øverste figur) og etter (nederste figur) utspyling av tanken.

	-0,5 meter	0 meter	0,3 meter	0,5 meter	1 meter
Måleapparat 1	3,9 %	5,0 %	16,2 %	15,0 %	20,9 %
Måleapparat 2	3,1 %	5,0 %	16,0 %	15,0 %	20,9 %

	-0,5 meter	0 meter	0,3 meter	0,5 meter	1 meter
Måleapparat 1	7,0 %	8,0 %	8,7 %	13,0 %	19,9 %
Måleapparat 2	7,0 %	7,5 %	7,7 %	14,0 %	19,7 %

Når inntrer jaktforbudet ved ettersøking av

skadeskutt storvilt?

TEKST: STATSADVOKAT PER MORTEN SCHJETNE, TRØNDELAG STATSADVOKATEMBETER

Høyesterett avsa 12. september 2012 en dom der spørsmålet var hvor lenge en jeger og et jaktlag har jaktforbud etter å ha skadeskutt en elg, jf. utøvelsesforskriften § 27. Hvert år felles nær 35 000 elg i Norge. Det finnes ikke tall på hvor stor andel dyr som blir skadeskutt, men tallet antas å ikke være ubetydelig. Dommen er en rettsavklaring for jaktforbud etter slike hendelser.

Forholdet var at et jaktlag i et storvald nord for Namsos skadeskjøt en elgku. Jaktlaget innledet ettersøk og fulgte dyret gjennom flere jaktfelt i storvaldet, uten at elgkua ble funnet. Dagen etter ønsket jaktlaget på det jaktfeltet der man sist hadde vært kontakt med elgkua, å gjennomføre ettersøket selv, og påå samtidig tiltaltes jaktlag å avstå fra videre ettersøk. Tiltaltes jaktlag gjenopptok da jakt på eget jaktfelt, og tiltalte felte samme dag en ny elg.

Ettersøket av det skadeskutte dyret fortsatte i flere dager, hvor blant annet tiltalte deltok. Det tok fire dager fra dyret ble skadeskutt til det ble endelig avlivet.

Utøvelsesforskriften er hjemlet i viltloven, og § 27 oppstiller forbud mot jakt så lenge det pågår ettersøk etter skadeskutt dyr. Første ledd lyder:

«Den som under jakt eller forsøk på felling skadeskyter storvilt eller kongeørn, plikter å gjøre det en kan for å avlive dyret snarest mulig. Vedkommende plikter å forvisse seg om påskutt dyr er truffet eller ikke. Jegeren og jaktlaget som har skadeskutt storvilt, skal ikke gjenoppta jakt eller påskyte nye dyr mens ettersøk pågår. Innen valdets grenser skal ettersøk om nødvendig pågå

Jaktforbudet kan altså være lenger enn ettersøksplikten i fjerde setning

ut dagen etter skadeskytingen. På annet vald opphører retten til ettersøk og felling ved utgangen av den dag skadeskutt storvilt kom inn på valdet, jf. lov av 29. mai 1981 nr. 38 om viltet § 34.»

Spørsmålet i saken var om tredje punktum oppstiller et jaktforbud for et jaktlag som har skadeskutt storvilt så lenge det faktisk pågår ettersøk, eller om jaktforbudet er begrenset til den perioden jaktlaget har plikt til å ettersøke dyret. Flertallet kom til at legalitetsprinsippet eller klarhetskravet i tredje setning ikke var til hinder for å dømme tiltalte i dette tilfellet, og at det ikke var holdepunkter for en innskrenkende forståelse av ordlyden sett i sammenheng med de øvrige forpliktelsene i bestemmelsen. Jaktforbudet kan altså være lenger enn ettersøksplikten i fjerde setning.

Innvendingen mot et slikt omfattende jaktforbud vil være at jaktforbudet da blir unød-

vendig omfattende. Flertallet viste til at dette må avveies mot at et slikt jaktforbud kan bidra til konsentrasjon om å finne det skadeskutte viltet. Det kan videre øke innsatsviljen i videre ettersøk som myndighetene kan pålegge etter § 27 tredje ledd, samt legge til rette for rask mobilisering ved slikt videre søk. Endelig er det en retts teknisk enklere regel at jaktforbudet varer så lenge ettersøk faktisk pågår. Flertallet viser avslutningsvis til at disse motstående hensyn uansett beror på et lovgivervalg som domstolen ikke kan prøve.

Ettersom ettersøket ikke var avsluttet da tiltalte skjøt et nytt dyr, forelå en overtredelse av utøvelsesforskriften § 27 første ledd tredje setning.

I tilknytning til straffutmålingen gjorde flertallet noe så uvanlig som å gjøre boten på 6 000 kroner betinget, begrunnet i lang saksbehandlingstid som tiltalte ikke kunne klandres for. Flertallet bemerket imidlertid at det av allmennpreventive hensyn som utgangspunkt bør fastsettes en merkbar straff i slike saker.

Mindretallet – dommer Bull – fant at bestemmelsen i utøvelsesforskriften § 27 måtte tolkes innskrenkende i lys av de øvrige setningene i paragrafen.

Rømning & lakselus

– Hva kan det føre til?

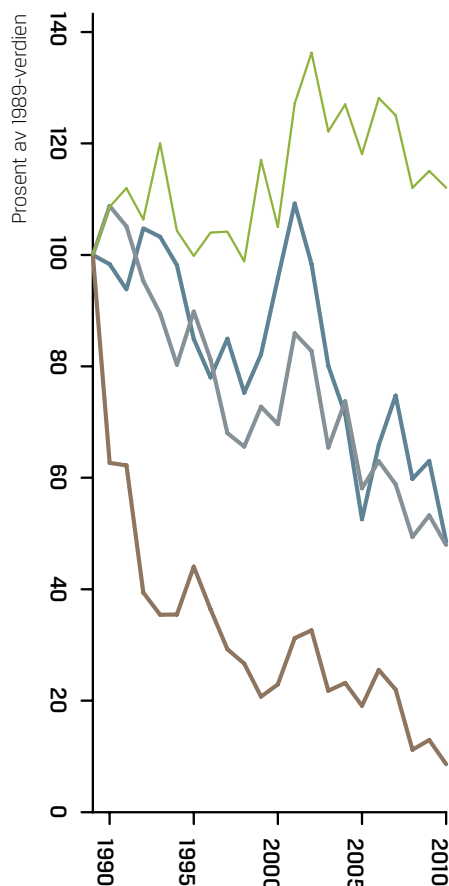
TEKST: BIOLOG SOLVEIG RAVNUM (PHD), ØKOKRIM // solveig.ravnum@politiet.no

FOTO: BENGT FINSTAD, NINA // FIGUR: TORBJØRN FORSETH, VITENSKAPELIG RÅD FOR LAKSEFORVALTNING

FIGUR

Trendanalyse for innsig av laks til Sør-Norge (strekningen Østfold til og med Rogaland, **grønn graf**), Vest-Norge (Hordaland og Sogn og Fjordane, **brun graf**), Midt-Norge (fra Stadt til Vesterålen, **grå graf**) og Nord-Norge (fra Vesterålen til grensa mot Russland, **blå graf**) for perioden etter 1989. Figuren er gjengitt med tillatelse av Torbjørn Forseth ved Vitenskapelig råd for lakseforvaltning.

Overtredelser i akvakulturnæringen kan ha store følger for miljøet. I denne artikkelen peker jeg på hva rømning og lakselus kan innebære.

Rømning. Det rømmer oppdrettslaks fra anlegg hvert år, og oppdretteren plikter å straks melde fra om en rømning til Fiskeridirektoratet. Rekordåret 2006 kunne vise til 921 000 rømte laks, etter dette har rømningene i snitt ligget på cirka 250 000 laks i året. NINA publiserte nylig en årlig rapport på oppdrag for Fiskeridirektoratet og Direktoratet for naturforvaltning der de viser at andelen rømt oppdrettslaks i høstprøvene fra 2011 i 36 vassdrag over hele landet, basert på skjellprøveanalyse, i gjennomsnitt var 12,8 prosent¹. Dette er omtrent samme nivå som de siste fem årene (2006–2010), men i 1989, da slike målinger startet, var andelen oppdrettslaks i vassdragene betydelig høyere. Denne oppdrettslaksen har altså ikke bare rømt, men overlevd og startet sin gytevandring opp i vassdragene sammen med villaksen.

Populasjonsgenetiske studier utført og publisert av forskere fra blant annet NINA i Imsa på Rogaland og i Burrishole på Irland viser at oppdrettslaks og villaks kan gyte med hverandre i naturen, men hybrider av disse har dårligere overlevelse og reproduksjonsevne i naturen enn villaksen^{2/3}. Forskerne viste også at oppdrettslaksen kan konkurrere med villaksen om gyteplassene i vassdraget, og til og med fortrenge villaksen. Videre har NINA publisert en teoretisk modell der de viser at et årlig innslag av oppdrettslaks på 5 prosent eller mer på lang sikt vil ha negativ effekt på villaksen⁴.

Forskere fra Nofima har kritisert resultatene fra NINA, og skriver i en rapport på Nofimas nettsider at genetiske DNA-forskjeller mellom

oppdrettslaks og villaks stort sett bare er påvist i «nøytrale» genmarkører, dvs. gener som ikke har noen påvist effekt på laksens egenskaper⁵. Feilen i Nofimas påstand er at «ingen påvist effekt» ikke er det samme som «ingen effekt». Villaks og oppdrettslaks er bærere av de samme genene. Genetiske forskjeller mellom individene skyldes at en del av genene opptrer i ulike varianter (alleler), og genetiske forskjeller mellom populasjoner består i at slike alleler forekommer med ulik frekvens i ulike populasjoner. Det er nettopp endret allelfrekvens som er bevist å være forskjellen mellom villaks og oppdrettslaks på DNA-nivå, selv om disse allelene tilhører gener der ingen spesiell funksjon eller egenskap er kjent per i dag⁶. Dette betyr ikke at nøytrale gener er uten betydning, for det er ikke gitt at gener som er nøytrale i dag, også vil være nøytrale dersom miljøforholdene endrer seg i framtiden. Allelisk variasjon er en type genetisk variasjon som er veldig viktig for det evolusjonære potensialet i en art, slik at arten kan klare å tilpasse seg endringer i miljøet.

Lakselus. Økt smittepress av lakselus på villaksen er påvist, og skyldes antagelig både at oppdrettslaksen oppholder seg ved kysten året rundt, og at det nå i dag er unaturlig mange verter for lakselusen, tusen ganger flere enn tidligere. I Vest-Norge har vi høyest tetthet av oppdrettsanlegg i landet, og samtidig er det nettopp der målt ekstremt dårlig innsig av laks fra havet som kommer tilbake på gytevandring i vassdragene. Forskere tror at laksesmolt på

vandring fra vassdragene på Vestlandet og ut i havet blir smittet av så store mengder lakselus på sin vandring at de ikke overlever, noe som gjenspeiler seg i det påfølgende innsiget av laks fra havet om sommeren og høsten⁷. En ny

studie publisert i november 2012 utført i samarbeid med forskere i Norge (Havforskningsinstituttet og NINA), New Zealand, Canada, Irland og Skottland viser at lakselusinfeksjon medfører 39 prosent ekstra dødelighet hos utvandrende

ubehandlet laksesmolt. Studien konkluderer med at det unormalt høye infeksjonstrykket av lakselus i områder med mye oppdrettsnæring sannsynligvis er den viktigste årsaken til den høye dødeligheten.

REFERANSER

Se også «Viktige dommer» på side 53 om Salmar Farming A/S som ble dømt til en bot på 2 millioner for lakserømming.

- 1 Fiske P., NINA (05.07.2012) *Rømt oppdrettslaks i prøver fra laksebestandene innsamlet høsten 2011*. <http://www.fiskeridir.no/content/download/26970/243928/version/1/file/Gyteplassunders%C3%B8kelse-2011.pdf>
- 2 Fleming et al (2000) *Lifetime success and interactions of farm salmon invading a native population*. Proceedings of the Royal Society: B 267: 1517-1523.
- 3 McGinnity et al (2003) *Fitness reduction and potential extinction of wild populations of Atlantic salmon, *Salmo salar*, as a result of interactions with escaped farm salmon*. Proceedings of the Royal Society: B 270: 2443-2450.

- 4 Hindar et al (2006) *Genetic and ecological effects of salmon farming on wild salmon: modelling from experimental results*. ICES Journal of Marine Science, 63: 1234-1247.
- 5 Jacq et al (2011) *A review of genetic influences from escaped farmed Atlantic salmon on wild Atlantic salmon populations*, Report 16/2011, published april 2011. <http://www.no-fima.no/filearchive/Rapport%2016-2011.pdf>
- 6 Karlsson et al (2011) *Generic genetic difference between farmed and wild atlantic salmon identified from a 7k SNP-Chip*. Molecular Ecology Resources 11: 247-253.
- 7 Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (2012) *Rapport fra Vitenskapelig Råd for Laksefor-*

valtning, Nr. 4, Status for norske laksebestander i 2012. <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/Rapport%20fra%20vitenskapelig%20r%C3%A5d%20for%20lakseforvaltning/2012/Thorstad%20Status%20Rapport%20fra%20Vitenskapsr%C3%A5det%20for%20lakseforvaltning%204%202012.pdf>

- 8 Krkosek M., Revie C.W., Gargan P. G., Skilbrei O.T., Finstad B., Todd C. D. (2012) *Impact of parasites on Salmon recruitment on the Northeast Atlantic Ocean*. Proceedings of the Royal Society, 20122359, november 9, 2012. <http://rspb.royalsocietypublishing.org/content/early/2012/11/01/rspb.2012.2359.full.pdf+html>

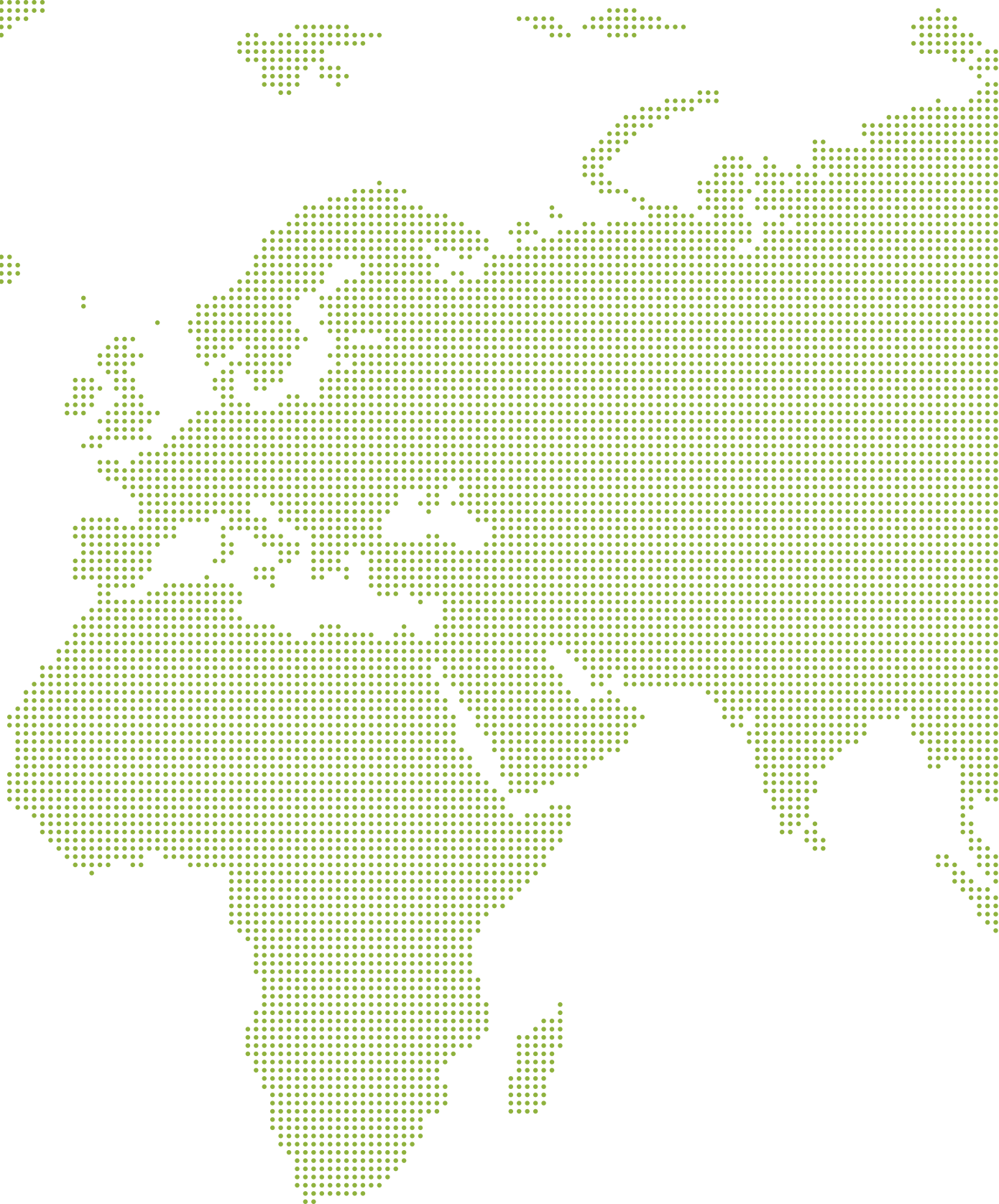
Bildene viser hvordan lakselusen angriper laksen. På det store bildet er det laksesmolt, mens på det innfelte bildet er det voksen laks.

LAKSELUS

www.imr.no

Lakselus er den vanligste parasitten på oppdrettslaks, og det største sykdomsproblemet i næringen. I flere år er lakselus behandlet med orale midler samt badbehandling. Overvåking av lakselus viser at omfanget øker klart, og at lusa i noen tilfeller er blitt resistent mot den foretrukne behandlingsmetoden. Lakselusa har eksistert sammen med laksefisk lenge. Den er første gang omtalt på 1600-tallet.

Svensk seminar om naturmangfold

Behov for økt samarbeid

TEKST: POLITIETTERFORSKER **TUVA BRØRBY**, ØKOKRIM // tuva.brørby@politiet.noFOTO: **MATS FORSLUND** WWF

Seminaret om «artskyddsbrøtt» som WWF i Sverige hadde tatt initiativ til satt fokus på naturmangfoldskriminalitet og behovet for å forbedre samarbeidet mellom myndigheter som jobber med å forebygge og bekjempe denne typen kriminalitet.

I Sverige reguleres handelen med ville dyr og planter av EU-lovgivingen og svensk lov, som også gjennomfører blant annet CITES-konvensjonen (Convention on International Trade in Endangered Species).

Både i Sverige og Norge kan behandling av disse sakene være kompliserte og det er mange etater som er involvert. Det er derfor et behov for avklaring av roller og ansvarsfordeling slik at samarbeidet kan bli mer effektivt. Gjennom seminaret ønsket man at håndhevingen

i bekjempelsen av naturmangfoldskriminalitet. Lindberg mente at internasjonalt samarbeid og straff for overtredelser, er viktig for å bekjempe den illegale handelen. Lindberg refererte fra et FN-møte i India om at verdensorganisasjonen nå vurderer å beslutte at illegal handel med truede arter skal klassifiseres som like alvorlig som andre tradisjonelle organiserte kriminalitetsformer. Dette er et viktig steg i riktig retning i arbeidet med en kriminalitetsform som, ifølge Interpol, generer mye penger til organiserte kriminelle.

Både Sverige og Norge har mange sårbare og utrydningstruede dyrearter. Innførsel av fremmede arter, så som signalkreps og mårhund, er også en stor utfordring for artsmangfoldet både i Norge og Sverige. Lindberg mente i denne sammenhengen at det er viktig å implementere verdien av økosystemer og vurdere trusselen for at en art forsvinner, inn i politiske beslutninger.

– Det er et problem at myndighetene ikke får den informasjonen de behøver for å kunne ta slike beslutninger understreket Lindberg.

Norge har implementert disse prinsippene gjennom naturmangfoldloven. Det er viktig at aktørene i Norge blir kjent med de grunnleggende prinsippene i denne loven.

Trusselvurderinger og handlingsplaner. Man bør i slike prosesser ta høyde for behovet for dokumentasjon og identifisering av ulike trusler. Dette er et ansvar for alle etater som har naturmangfold som ansvarsområde. For politiet

CITES er den viktigste avtalen i bekjempelsen av naturmangfoldskriminalitet

av regelverket skulle fungere bedre. Programmet var begrenset til å berøre ulovlig handel og håndtering av ville dyr og vekster, og deltakerne ble gitt anledning til diskusjon og utveksling av erfaringer. Seminaret skulle også bidra til å komme nærmere svaret på hvor omfattende denne kriminaliteten er, både i Sverige og internasjonalt og hvordan man kan bli bedre på å avdekke den.

Felles forståelse er viktig. Miljøvern-departementet, ved Emma Lindberg, sa i sitt foredrag at CITES er den viktigste avtalen

Deltakerne fra de forskjellige etatene og fagområdene diskuterte veldig mange interessante temaer.

betyr det å skaffe informasjon via etterretning, anmeldning av straffesaker og samarbeid med forvaltningen. Trusselvurderingen er grunnlaget for politikernes prioriteringer og politiet må derfor legge tilstrekkelig med tid og ressurser i utarbeidelsen av et så essensielt dokument.

Christer Jarlås, miljøjurist i Sverige, uttrykte bekymring for at naturmangfoldskriminalitet nedprioriteres fremfor annen type kriminalitet. Dette skjer fordi kriminaliteten ikke er nevnt noe i prioriteringsskriv, slik som Jarlås er oppatt av. I Norge er alvorlig miljøkriminalitet nevnt i prioriteringsskrivet til Riksadvokaten, men miljø-

en økonomisk beregning av de enkelte arter vil øke interessen for prioritering av saker med naturmangfoldskriminalitet.

For få anmeldelser. Fra 2008–2011 hadde Sverige i snitt 76,2 «naturmangfoldsbrott» i året. Halvparten av sakene henlegges. Det skilles mellom «artsbrott» og «grovt artsbrott». I disse tallene er ikke noen av tollvesenets saker medregnet. I Sverige er det tollene som etterforsker og påtaler saker som blir avdekket ved grensen. I tillegg regnet Jarlås med store mørketall på grunn av feilkoding. Vi har samme problemstilling i Norge med manglende og upresis koding. Veldig mange saker blir for eksempel liggende under koden «Tolloven diverse» (se også «Politets arbeid med truede arter», Miljøkrim 3/2009). Dette er svært uheldig fordi man ikke får oversikt over det reelle tallet for denne typen kriminalitet. Presis og troverdig statistikk er viktig for trusselvurderingen, prioriteringer og strategivalg.

Jarlås fortalte om flere av sakene han hadde ført i retten, og i flere av sakene var de tiltalte idømt fengselsstraff. I en sak ble det funnet tre kongeørner, to jordugler, en duehauk og en haukugle på en bopel. Fuglene var skutt. Vedkommende ble idømt samfunnstjeneste, tilsvarende åtte måneders fengsel. Ingen stor sak i utgangspunktet, men det at de små sakene også tas alvorlig er et viktig ledd i bekjempelsen

av denne typen kriminalitet. Selv om sakene er små, utgjør de i sum en stor trussel for arts-mangfoldet. Jarlås så at domstolene begynte ta disse sakene mer alvorlig, men han så også at det var lettere å oppnå høyere straffer for svenske arter og levende dyr.

Jarlås presiserte at det var viktig at tilsynsmyndighetene anmeldte straffbare forhold de avdekket og at ansvarlige fagmyndigheter gjør det de har ansvar for, også når det blir en straffesak. Han mente det er for få anmeldelser i forhold til kriminalitetens omfang.

Naturmangfoldskriminalitet blir nedprioritert av kontroll- og tilsynsorganene. Svenske Naturvårdsverket deler CITES-arbeidet med Jordbruksverket. Jordbruksverket tar hånd om beslagene. Naturvårdsverket deltar i det internasjonale CITES-arbeidet og har et nasjonalt CITES-ansvar. Naturvårdsverket veileder og samordner Länsstyrelsene i deres tilsynsarbeid. Jordbruksverket har ansvaret for selskapsdyr og CITES i samme avdeling. De har også ansvaret for å rapportere til CITES-myndighetene om deres saker. Jordbruksverket påpekte også utfordringen med å aldersbestemme om objektene var av eldre eller nyere dato enn CITES-forskriften. De mente det var for enkelt å si at objektet var anskaffet før forskriften trådte i kraft. Jordbruksverket uttrykte behovet for mer informasjon og tilsyn i disse sakene.

Naturvårdsverket fortalte også at en undersøkelse viste at tilsyn med naturmangfoldskriminalitet ble nedprioritert og regelverket var vanskelig. Arbeidet var også preget av at det var avhengig av personlig engasjement. Man så likevel at holdningen til sjefene i länsstyrelsene hadde endret seg etter at regjeringen kritiserte at det var for lite tilsyn for å avdekke naturmangfoldskriminalitet.

Jeg har aldri jobbet så mye med artsskyddsbrott som i de siste årene

CHRISTER JARLÅS, PÅTALEANSVARLIG I RIKSENHETEN FÖR MILJÖ- OCH ARBETSMILJÖMÅL, TIDL. PÅTALEANSVARLIG FOR MILJØSAKER (1990)

kriminalitet har likevel ingen egen handlingsplan. Det har miljøkrimavdelingen i ØKOKRIM meldt inn behov for. Politidistriktene må prioritere og så lenge miljøsakene ikke har måltall, vil disse sakene kunne prioriteres ned.

Finlands representant fra tollvesenet fortalte at de i egne forskrifter har verdivurdert mange arter ved å angi deres laveste verdi i euro. Som eksempel kan nevnes ulv, prissatt til 6 100 euro, oter 1 200 euro, grågås 150 euro, rådyr 300 euro og ekorn 100 euro, for å nevne noen få. Dette gjør det enklere å dokumentere den økonomiske verdien, kreve og idømme erstatning, i saker der personer er involvert i ulovlig jakt eller handel med truede arter. Kanskje

På en restaurant skal man kunne lese av en kode på menyen ved hjelp av på en app på mobiltelefonen, som forteller hvor fisken kommer fra.

Det ble uttrykt bekymring for at naturmangfoldskriminalitet nedprioriteres fremfor annen type kriminalitet.

I Norge er alvorlig miljøkriminalitet nevnt i prioriteringsskrivet til Riksadvokaten, men miljøkriminalitet har likevel ingen egen handlingsplan.

Fiskeri och vattenmyndigheten er vitenskapelig myndighet for vannlevende arter. Eksempler på CITES arter som faller inn under deres ansvarsområde er ål, hammerhai, stør og sildhai. Fiskeri och vattenmyndigheten er involvert i et sporbarhetsprosjekt, som innebærer at man skal kunne vite hvor fisken man kjøper er tatt opp. På en restaurant skal man kunne lese av en kode på menyen ved hjelp av på en app på mobiltelefonen, som forteller hvor fisken kommer fra. Det ligger også til vurdering om Sverige skal forby import av levende amerikansk hummer, da denne utgjør en trussel for den svenske hummerbestanden. Direktoratet for naturforvaltning sier at den amerikanske hummeren også er en trussel for den norske hummerbestanden (www.dirnat.no).

Tullverket i Sverige redegjorde for sitt arbeid og fortalte at de gjør ca. 25 beslag i året. Halvparten av dette er TCM/TAM (tradisjonell kinesisk/asiatisk medisin). TCM/TAM sakene er vanskelige og tidkrevende. De etterlyste derfor kursing i dette fra CITES-myndighetene. Jeg spilte inn at ØKOKRIM har en oversiktlig liste med vanligste beslagene på kinesisk og vietnamesisk oversatt til norsk og at denne kunne være et nyttig verktøy. Tollerne sa også at det var ulik kontroll på den ulovlig importen av CITES arter fra land utenfor EU, og den som kom fra andre EU land. Det ble litt sarkastisk sagt at de beslaglegger Hoodia-tygggegummi fra Norge, men ikke et tigterskinn fra Finland.

Ulovlig eggsanking. Politiet fortalte om etterforskning av ulovlig eggsanking. De kunne slå fast at det finnes nok organisk materiale i et egg til å aldersbestemme det. I en sak var nye egg blandet med gamle og en ornitolog kunne fastslå at fuglen som skulle ha lagt et eller flere av eggene ikke fantes i det område på den tiden

eggene angivelig ble plukket. Fotografier knyttet eggene og mistenkte til åstedene. Til sammen ble det funnet et tusentalls egg. I slike saker ser man at det er viktig at en tillatelse til å ha

Mats Forslund fra WWF vil at det på generelt grunnlag skal kreves tillatelse for å ha eggsamling, slik at det blir en omvendt bevisbyrde

en eggsamling må knytte seg til det enkelt egg, ellers vil man lett kunne blande nye egg i samlingen uten at dette oppdages. Mats Forslund

fra WWF vil at det på generelt grunnlag skal kreves tillatelse for å ha eggsamling, slik at det blir en omvendt bevisbyrde.

Det er én person som jobber med miljø saker på nasjonalt nivå i Rikspolisets i Sverige. I Norge har vi en egen avdeling. Hun fortalte om en konkret sak der en svenske hadde «støvsuget» den svenske fauna for fugleegg siden 1960 årene. Dette var gjort ved hjelp av helikopter og bil. I denne saken mente politiet og den lokale Länsstyrelsen at det var behov for å tenke kreativt. De besluttet å omgjøre det område som var mest berørt av tyveriene, til et fuglereservat.

De mente at det var et behov for det, for å beskytte de mest sårbare fuglene for ytterligere press. Det var ennå for tidlig å si noe om resultatet av verntiltaket. Disse tyveriene ble

Handelsminister Ewa Björling pekte på utfordringen med at Europa er blitt et ettertraktet marked for import av «bushmeat».

Den ulovlige handelen er organisert og mange sjeldne arter er ettertraktede samlerobjekter med høy pris.

sammenlignet med ulovlig elefantjakt for å få tak i elfenben. Forskjellen er at tyveri av fugler og egg ikke som regel blir sett av noen. Dette poenget kom også frem under foredraget til handelsministeren. Der var det nesten kun elfenben og neshorn som ble nevnt. Uten å frata denne illegale handelen den oppmerksomheten som behøves, er det også viktig å fokusere på de artene vi har i Norden. For andre land kan våre arter være eksotiske. I følge Jordbruksverket havner en art kun på CITES-listen dersom den handles med. Det er handelen som reguleres gjennom CITES-forskriften. Dersom en art er ettertraktet blant samlere uten at dette avdekkes, som for eksempel et fugleegg fra en sjelden fugleart, havner den ikke på CITES-listen. Det er derfor viktig at politiet og andre aktuelle myndigheter vender blikket mot denne fauna-kriminaliteten.

Norge har en rik fuglefauna, som kan ha stor interesse for samlere både i Norge og andre land.

TCM aksjon. Politiets distrikt «Stockholms län» fortalte om en aksjon de hadde hatt for å avdekke import av ulovlig TCM/TAM. På forhånd hadde de sendt ut et informasjonsskriv til 50 aktuelle bedrifter, som de fulgte opp med enda et brev. Deretter gjennomførte de en kontroll av 20 av disse bedriftene. Kontrollen avdekket utfordringer med disse varene. Emballasjen inneholder ofte mange navn og ordene kan ha opptil 20 synonymer. Det ble påpekt viktigheten av å kartlegge dette på forhånd. Det var også vanskelig å føre kontroll med varene når de ikke var merket. Det ble foreslått at tilsynet kunne ha med seg tolk ut. Sjekklisten jeg tidligere nevnte ville her være egnet.

I Sverige er det länsstyrelsene som har ansvar for de regionale samarbeidsmøtene, men det var svært variabelt i hvilken grad dette

fungerte. Det var ingen som fortalte om distrikter der dette fungerte bra. Mitt inntrykk var at de fleste ville ha et bedre samarbeid mellom de ulike myndighetene som forvalter naturmangfoldskrim.

Handelsministeren. Handelsminister Ewa Björling pekte som nevnt på utfordringen med de illegale handelen med elfenben og neshorn. Tom Malliken fra TRAFFIC, som er en strategisk allianse mellom WWF og IUCN (International Union for Conservation of Nature) fortalte at importen av elfenben til Europa har vært jevn. Dette til tross for at det er allment kjent at denne importen er ulovlig. Det er en klar indikator på at informasjon ikke er tilstrekkelig. Både elefantene og neshornene er i krise, sa Malliken. I tillegg pekte handelsministeren på utfordringen med at Europa er blitt et ettertraktet marked for import av «bushmeat». Den ulovlige handelen er organisert og mange sjeldne arter er ettertraktede samlerobjekter med høy pris.

Den illegale handelen med truede arter er blitt et marked for organiserte kriminelle og for mange involverte, også fattige med behov for inntekt. Malliken fortalte om hvordan jegeren tidligere fikk en sekk med ris, i dag derimot genererer den ulovlig jakten tusenvis av dollar. Få saker og beslag er ikke sammenfallende med det man vet om hvor omfattende denne handelen er. Björling understreket viktigheten av informasjon og tydelige sanksjoner for at loven skal etterleves, i tillegg til samarbeid både internasjonalt og nasjonalt. Temaet må få større fokus globalt, gjennom multilaterale avtaler og samarbeid med organisasjoner. Andre tiltak Björling nevnte var bekjempelse av korrupsjon og nødvendigheten av å heve kunnskapen til de som utfører kontrollene, som tollvesenet. Sammen med narkotika og våpen, utgjør denne illegale handelen et stort problem, sa Björling.

Det ble under seminaret sagt at mye om at arbeidet med naturmangfoldskriminalitet drives av ildsjeler. Inntrykket er at slik er det ofte i Norge også. Vi trenger ildsjelene, men vi trenger også at dette arbeidet kommer inn i handlingsplaner og at det ligger klare føringer på at dette arbeidet skal prioriteres. Bare slik vil vi kunne øke kunnskapen og interessen for dette fagfeltet slik at det blir en naturlig del av vårt arbeid i alle ledd.

Make wildlife crime do serious time

STOPPA DEN ILLEGALA DJURHANDELN

Kompetansekilder på nett

På Internett finnes en rekke nettsteder med informasjon for alle som arbeider med miljø og miljøkriminalitet. Innholdet er omfattende og spenner mellom lover og forskrifter, nyheter og publikasjoner, bilder og kartverk, arbeidsområder og oppgaver, organisasjonskart og adresser samt lenker til andre miljørelaterte nettsteder. Vi har gjort et utvalg som vi tror kan være til nytte for våre lesere.

POLITI / FORSVAR / LOVER M.M.

POLITIET

www.politi.no

Blant annet informasjon om enheter i politiet med kontaktinformasjon og råd fra politiet.

POLITIET

ØKOKRIM

www.okokrim.no / miljokrim.no

Informasjon om ytre og indre miljøkriminalitet. Elektronisk utgave av tidsskriftet Miljøkrim.

ØKOKRIM

TOLLVESENET

www.toll.no

Tollvesenet jobber for å hindre ulovlig inn- og utførsel av varer og sørge for riktig deklarerings, fastsettelse og rettidig innbetaling av toll og avgifter.

**TOLL
CUSTOMS**

LOVDATA

www.lovdata.no

REGJERINGEN

www.regjeringen.no

INDRE KYSTVAKT

www.mil.no/sjo/kv/start

SYSSELMANN PÅ SVALBARD

www.sysselmannen.no

SAMETINGET

www.sametinget.no

BROTTSFØREBYGGANDE RÅDET, SVERIGE

www.bra.se

TILSYN / MYNDIGHET / FORVALTNING

DIREKTORATET FOR ARBEIDSTILSYNET (DAT)

www.arbeidstilsynet.no

Faglig ansvar for tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens krav. På nettsiden finner du nyheter, skjemaer, kontrakter, statistikk og så videre.

Arbeidstilsynet

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING (DN)

www.dirnat.no

Faglig ansvar for forvaltning av norsk natur. Norsk forvaltningsmyndighet til CITES.

DIREKTORATET FOR
NATURFORVALTNING

KLIMA- OG FORURENSNINGSDIREKTORATET (KLIF, TIDLIGERE SFT)

www.klif.no

Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) iverksetter forurensningspolitikken og er veiviser, vokter og forvalter for et bedre miljø. De viktigste arbeidsområdene er klima, miljøgifter, hav og vann, avfall, luft og støy.

KLIMA- OG
FORURENSNINGS-
DIREKTORATET

SJØFARTSDIREKTORATET

www.sjofartsdir.no/no

FISKERIDIREKTORATET

www.fiskeridir.no

REINDRIFTSFORVALTNINGEN

www.reindrift.no

ER DET FARLIG?

www.erdetfarlig.no

Som et resultat av en storstilt satsning på miljøområdet har Klima- og forurensningsdirektoratet – med hjelp fra Mattilsynet, Miljømerking, Forbrukerrådet og Grønn Hverdag lansert denne siden.

ER DET FARLIG?
- om farlige stoffer i forbrukerprodukter

MILJØSTATUS

www.miljostatus.no

Miljøstatus.no gir oppdatert informasjon om miljøets tilstand og utvikling. Nettsiden inneholder miljødata for flere viktige miljøtemaer og har en egen kartløsning som også er tilpasset smarttelefoner. Miljøstatus.no er et samarbeid mellom Direktoratet for naturforvaltning (DN), Riksantikvaren (RA), Norsk Polarinstitutt (NP), Statens strålevern, Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif), Havforskningsinstituttet og Statens kartverk. Data leveres fra SSB og en rekke andre institusjoner. Siden gir deg rike søkemuligheter og et godt leksikon for ord og begreper som brukes i miljøsammenheng.

miljøstatus.no

DIREKTORATET FOR KULTURMINNEFORVALTNING / RIKSANTIKVAREN (RA)

www.ra.no

100 ÅR
1912 – 2012

Riksantikvaren er faglig rådgiver for Miljøverndepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren er 100 år i år.

MATTILSYNETwww.mattilsynet.no

Mattilsynet forvalter alle lovene som omhandler produksjon og omsetning av mat, matkjeden fra jord og fjord til bord. Dette omfatter alle virksomheter innen primærproduksjon, næringsmiddelindustri og småskalaproduksjon, importører, dagligvarebutikker og alle typer serveringssteder. De har også tilsyn med veterinærer/dyrehelsepersonell, med de biproduktbehandlere. Det er også Mattilsynet som fører tilsyn med kosmetikk og kroppspoleprodukter, og med omsetning av legemidler utenom apotek.

DIREKTORATET FOR SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP (DSB)www.dsb.no

Nasjonal fagmyndighet på områdene brann- og elssikkerhet, håndtering av brannfarlig-, eksplosjonsfarlige, trykksatt og reaksjonsfarlige stoffer og landtransport i alle fareklasser, og sikkerhet ved produkter og forbrukertjenester. De har oversikt over risiko og sårbarhet i samfunnet og er en pådriver i arbeidet med å forebygge ulykker, kriser og andre uønskede hendelser.

STATENS STRÅLEVERNwww.nrpa.no

Statens strålevern er nasjonal fagmyndighet på strålevern og atomsikkerhet. Etaten overvåker naturlig og kunstig stråling og fører tilsyn med bruk av strålekilder. På nettsiden finner du blant annet en god «Spørsmål og svar» og du får temaer sortert alfabetisk.

MILJØVERNDEPARTEMENTET
www.regjeringen.no/nb/dep/d.html?id=668

Miljøverndepartementets ansvarsområder er delt inn i følgende miljøpolitiske områder: bevaring av naturens mangfold og friluftsliv, bevaring og bruk av kulturminner, rent hav og vann og et giftfritt samfunn, et stabilt klima og ren luft.

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)www.nve.no

Underlagt Olje- og energidepartementet med ansvar for å forvalte vass- og energiresursene til landet. Hydrologisk database og nasjonal flomvarslingstjeneste.

FYLKESMENNENEwww.fylkesmannen.no

Fylkesmannen er statens representant i fylket og har ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og regjeringa. Fylkesmannen utfører forvaltningsoppgaver og er klage- og tilsynsstyresmakt med oppdrag fra flere departement.

VITENSKAP / ORGANISASJONER**NORSK INSTITUTT FOR VANNFORSKING (NIVA)**www.niva.no

Tverrfaglig kompetansesenter innen bruk og vern av vann. Driver forskning og utvikling og gir informasjon om vannrelaterte spørsmål.

NORSK INSTITUTT FOR LUFTFORSKING (NILU)www.nilu.no

Driver miljøforskning innen luftforurensning. Foretar vurdering av forurensningens virkning på økosystem, helse og materialer.

ROVVILTPORTALENwww.rovviltportalen.no**HAVFORSKINGSINSTITUTTET**www.imr.no**NATURMANGFOLDÅRET 2010**www.naturmangfoldaret.no**STATENS KARTVERK**www.statkart.no**GISLINK (KART)**www.gislink.no**MILJØSTIFTELSEN BELLONA**www.bellona.no

Bellona arbeider for økt økologisk forståelse og vern av natur, miljø og helse. De introduserte «miljøkriminalitet» som et nytt begrep i norsk offentlighet på 80-tallet.

NATUR OG UNGDOMwww.nu.no

Jobber for å begrense menneskeskapte klimaendringene og tar vare på naturmangfoldet. De tar kampen med de store forurenserne og stopper dem som vil ødelegge miljøet.

NORGES NATURVERNFORBUNDwww.naturvern.no

Norges eldste natur- og miljøvernorganisasjon. Arbeider med et bredt spekter av saker innen miljø- og naturvern, spesielt med områdene naturvern, klima, energi og samferdsel.

NORSK MILJØPOLITIFORENING (NMPF)www.nmpf.net

Organisasjonens formål er å bidra til å forebygge og bekjempe miljøkriminalitet for å verne om vårt felles miljø.

WWFwww.wwf.no**GREENPEACE**www.greenpeace.org/norway/no/**DATABASER****KULTURMINNESØK**www.kulturminnesok.no**ARTSDATABANKEN**www.artsdatabanken.no**UNESCO**www.unesco.no

Beskytter verdensarven.

TEKST/FOTO: POLITIOVERBETJENT **BRIAN KRISTIAN WENNBERG**, MILJØKOORDINATOR I OSLO POLITIDISTRIKT

// briankristian@gmail.com

– Det er lett å gjøre avfall til gull

Tittelen på denne artikkelen er et utsagn italiensk politi overhørte da de avlyttet en telefonsamtale mellom mafiamedlemmer. I oktober deltok politiførstebetjent. Thor Erling Mikkelsen og jeg på CEPOLs seminar «Illegal Trafficking of Waste and Organized Crime» i Roma. Inntrykket vi sitter igjen med, er at det er mange måter å tjene penger på ulovlig håndtering av avfall, at det er lav oppdagelsesrisiko og stor fortjeneste, og at organiserte kriminelle grupper involverer seg stadig mer i flere typer miljøkriminalitet. Man snakker om «ecomafia».

Regelverket i Norge. I 2009 startet dåværende miljøkontakt på Majorstua politistasjon, Pål Martin Eid, et arbeid med å håndheve forbudet mot eksport av avfall. Det var et relativt nytt problem at konteinere ble pakket med brukte gjenstander som bildeler, hvitevarer, elektroniske produkter, bruksgjenstander m.m. og sendt til utviklingsland, hovedsakelig i Afrika. Gjennom et samarbeid med Tollvesenet og SFT (nå KLIF), og ikke minst gjennom lokal opplæring av politipatruljene, ble flere forsendinger stanset. Samarbeidet avdekket imidlertid en svakhet i den norske implementeringen av EU-forordningen om eksport av avfall. Overtredelsen er en forseelse, og så lenge konteinerne ikke har passert grensen, er dette å regne som forsøk på en forseelse og dermed ikke straffbart.

KLIF har nå oversendt forslag om endring av forskriften til departementet, som innebærer å heve strafferammen til fengsel i inntil to år, noe

som vil gjøre overtredelsen til en forbrytelse. Da vil også forsøk på eksport være straffbart, og alvorlige overtredelser får et akseptabelt straffenivå i forhold til konsekvensene av denne formen for kriminalitet. Flere land – deriblant Sverige – har gjennomført tilsvarende lovendringer for å kunne håndheve eksportforbudet fullt ut.

Italiensk politi. Seminaret fant sted i vakre omgivelser; et kloster fra 1920 som i dag huser en politihøyskole for videreutdanning og

I Europa er det kun Italia som har et eget politikorps egnet til bekjempelse av miljøkriminalitet

HVA ER CEPOL?

CEPOL samler politifolk fra hele Europa, med det mål å oppfordre til samarbeid over landegrensene i kampen mot kriminalitet og for opprettholdelse av offentlig sikkerhet, lov og orden. CEPOL ble etablert av EU i 2005, og sekretariatet ligger i Bramshill i Storbritannia, cirka 70 kilometer fra London.

CEPOL opererer som et nettverk hvor aktivitetene – kurs, seminarer, konferanser og møter – holdes i og av medlemsstatene, hovedsakelig ved nasjonale politi treningssentre. Årlig organiserer CEPOL mellom 60–100 kurs, seminarer og konferanser som tar for seg ulike temaer relevante for politifaglig virksomhet i Europa i dag.

CEPOLs visjon er å bli ansett som hovedkilden for læring og utvikling på utdanningsfeltet av allierte organisasjoner og myndigheter i den politifaglige og akademiske verden, for å sikre bedre samarbeid og politifaglig virksomhet i Europa.

Akronymet CEPOL er fransk og står for Collège Européen de Police – Den Europeiske Politihøyskole (på norsk). De har et årlig budsjett på 8.451 millioner euro (2010) finansiert av det europeiske fellesskap.

Seminaret fant sted i vakre omgivelser. Forum Romanum er det største og mest kjente av keiserforaene i Roma og var sentrum for det politiske, juridiske og kommersielle livet i keisertiden.

samarbeid mellom de fem politistyrkene i Italia: de to militære etatene Carabinieri og Guardia di Finanza (toll- og avgiftspolitiet), og de tre sivile etatene Polizia di Stato, Corpo Forestale dello Stato (miljøpolitiet) og Polizia penitenziaria (fengselspolitiet).

I Europa er det kun Italia som har et eget politikorps egnet til bekjempelse av miljøkriminalitet. Spania har dog en tilsvarende avdeling under Guardia Civil. Corpo Forestale ble etablert i 1822 for å ta vare på skogområdene etter flere år med ødeleggende kriger. Utfordringene og oppgavene har utviklet seg gjennom årene. I dag har Corpo Forestale 8 300 ansatte, og er delt inn i seks spesialiserte avdelinger. De har flere skoler hvor elevene får opplæring innen forskjellige fagområder, slik som vannsport, fjelltjeneste, redningstjeneste og mattrygghet, samt to rideskoler for ryttertjeneste. Korpsets hovedoppgave er å beskytte naturressursene og økosystemene, men de har også ansvar for å bekjempe og etterforske skogbranner, kontrollere mattrygghet for landbruksprodukter, drive redningsarbeid og skredvarsling m.m. De er godt utstyrt, og har blant annet 35 helikoptre og en del marine fartøyer.

Carabinieri har siden 1986 hatt en egen enhet for bekjempelse av miljøkriminalitet utført av organiserte kriminelle grupper. I tillegg har også de en spesialisert enhet for bekjempelse av «matkriminalitet». Det går mest på forfalskning og etterligning av merkevarer, og et samarbeidsprosjekt med flere andre land i EU (Bacchus) har vist at det i stor utstrekning er organiserte kriminelle grupper som står bak denne virksomheten.

En av de store sakene som ble presentert på seminaret, var som tatt rett ut av en film. Operasjon «Kong Midas» startet i 2002. Oberstløytnant Bellotti gav et interessant bilde av kreative kriminelle grupper som tjener store penger på

ulovlig avhending av farlig avfall fra forskjellige industrivirksomheter.

Den napolitanske mafiaens involvering i avfallsbransjen er for øvrig godt beskrevet i boken «Gomorra» som kom ut i 2006, og som film i 2008.

Lovlig avfallshåndtering er en svært innbringende virksomhet, og de organiserte kriminelle gruppene har evnen til å infiltrere enhver bransje og ta ut stor fortjeneste. Ulovlig avfallshåndtering regnes som mer inntektsbringende og mindre risikabelt enn andre former for kriminalitet.

I et prosjekt som ble gjennomført av de regionale myndighetene i Campania fattet politiet interesse for et masseuttak ved Napoli hvor et foretak drev med kompostering. Beboere merket noen ganger vond lukt, og foretaket hadde tidligere vært i søkelyset for ulovlig

Den napolitanske mafiaen – Camorraen – styrte flere avfallsmeglerfirmaer, kompostfirmaer og transportfirmaer

avfallshåndtering. Omfattende spaning og etterforskning viste at den napolitanske mafiaen – Camorraen – styrte flere avfallsmeglerfirmaer, kompostfirmaer og transportfirmaer samt en lagringsplass forskjellige steder i Italia. Kompostfirmaene hadde blant annet tillatelse til å behandle husholdningsavfall, og en av dem tok imot slam fra garverier og hermetikkfabrikker samt annet spesialavfall. Meglerne tilbød de laveste prisene på avfallsbehandling på markedet. Gjennom dokumentforfalskning ble avfallet fiktivt behandlet og transportert en rekke ganger, og

Roma (også kalt Rom) er hovedstad i Italia og i tillegg hovedstad for Den hellige stol og Malteserordenen, som begge er suverene.

I antikken var Roma hovedstad i Romerriket, datidens største og mektigste stat.

Organiserte grupper involverer seg stadig mer i miljøkriminalitet i Italia. Deler av avfallsbransjen blir blant annet styrt av den italienske mafiaen.

Slik ser forøvrig brannsikker avfallshåndtering i Roma ut.

Flybasen til Corpo Forestale (CFS), miljøkorpset i Italia. Korpsets hovedoppgave er å beskytte naturressursene og økosystemene, men også bekjempe og etterforske skogbranner, kontrollere mattrygghet for landbruksprodukter, drive redningsarbeid og skredvarsling m.m.

stadig gradert til en lavere risikokategori. I virkeligheten ble avfallet hverken behandlet eller transportert, men enten deponert eller spredd som gjødsel på markene i området.

Rettssaken pågår fortsatt der 42 personer står tiltalt for å være del i et organisert kriminelt nettverk som behandler avfall ulovlig, dokumentforfalskning, bedrageri samt utpressing. Det er tatt beslag i 20 avfallsbehandlingsfirmaer med kontorer og laboratorier, 20 lastebiler, fem jordbrukseieendommer og et deponi.

Som jeg sa innledningsvis var inntrykket at organiserte grupper involverer seg stadig mer i miljøkriminalitet. Nyere etterforskning indikerer imidlertid at mafiaen nå deltar mer indirekte

Miljøkriminalitet er et dynamisk felt hvor det stadig åpner seg nye muligheter for fortjeneste i takt med samfunnsutviklingen

i avfallsbransjen gjennom transportsektoren og massedeposering, og holder en lav profil.

Her bør nevnes at ulovlig avfallshåndtering fortsatt regnes som en av de raskest voksende områdene innen organisert kriminalitet, og at den største økningen finner sted mellom land i Nordvest-Europa og Nordøst-Europa*.

Men miljøkriminalitet er et dynamisk felt hvor det stadig åpner seg nye muligheter for fortjeneste i takt med samfunnsutviklingen. Hundes mugling er et eksempel som jeg vil komme litt inn på senere.

Kommandant Ciampelli fra Corpo Forestale presenterte en sak som har vært under etterforskning det siste året. Det gjaldt eksport av returplast samt tøy fra klesindustrien til Kina, hvor det er et stort behov for råmaterialer.

Waste Transport Checks Manual

Veileder for kontroll av avfallstransport.

Alle deltakerne gav korte presentasjoner av aktuelle utfordringer, og noen hadde lengre innlegg. Det var representanter fra Østerrike, Belgia, Bulgaria, Tsjekkia, Estland, Frankrike, Ungarn, Italia, Latvia, Malta, Nederland, Polen, Portugal, Romania, Spania, Sverige og Norge samt Europol.

Politioverbetjent Erwin Verheuge fra Belgia har utarbeidet en veileder for kontroll av avfallstransport på flere språk, blant annet norsk. Han nevnte også en konkret sak han hadde jobbet med som gjaldt ulovlig transport av mer enn 2000 tonn aluminiumsavfall fra Norge til Frankrike i 2009. Dette var ikke brudd på eksportforbudet ut av EU, men reglene for transport av farlig gods i Europa, siden det nederlandske meglerfirmaet og det tyske transportselskapet manglet de nødvendige tillatelsene. På denne måten unndro man store beløp i avgifter og bankgarantier. Avfallet i seg selv hadde en verdi av 2 millioner euro.

I min presentasjon gav jeg en kort innføring i organiseringen av miljøetterforskningen i Norge, og nevnte to saker fra de siste årene. Den ene var Vest Tank-saken i Gulen, som er den strengeste dommen som er avsagt for brudd på forurensningsloven i Norge, og som dreier seg om internasjonal avfallstransport og avfallsbehandling hvor et helt lokalsamfunn ble rammet. Den andre saken gjaldt eksport av EE-avfall fra Larvik til Malaysia og Kina, og er under etterforskning hos ØKOKRIM.

Den ene representanten fra Nederland, Klaas Redder, er ekspert på biogassproduksjon, og holdt et interessant innlegg om ulovlig tilsetning av forskjellig avfall i denne virksomheten. Dette kan medføre eksplosjonsfare og forurensning til luft, vann og jord.

Pablo Salazar fra Europol vektla EU-politisamarbeidet gjennom Europol Liaison Officers (ELO) og Joint Investigation Teams (JIT). Europol har kompetanse på bekjempelse av organisert kriminalitet samt alvorlig miljøkriminalitet som

ulovlig handel med truede arter. I konkrete saker kan Europol sette sammen JIT-lag med etterforskere fra involverte land. Dette verktøyet er hittil ikke brukt innen miljøkriminalitet. Gjennom datasystemet The Europol Platform for Experts (EPE), som er en sikker base hvor politieksperter kan utveksle kunnskap, mønsterpraksis og usensitive opplysninger, samarbeides det i arbeidsgrupper på konkrete områder, blant annet miljøkriminalitet: Envicrimenet.

Til slutt vil jeg nevne omfattende organisert hundesmugling. Vi fikk presentert en aktuell sak hvor det var smuglet 400 valper fra Ungarn til Italia. Veterinærer på begge sider produserte falske dokumenter, og merket valpene med en ungarsk databrikke som ble byttet ut med en italiensk databrikke ved ankomst fordi italienske valper er mer verdt. Valpene blir smuglet når de er kun to måneder gamle og det er ca. 50 prosent dødelighet.

Mattilsynet i Norge har jobbet mye med innførsel av hunder fra Øst-Europa via Sverige til Norge den siste tiden. Hundene er ikke vaksinert mot rabies eller dvergbendelorm, som begge deler er dødelige for mennesker. De averteres blant annet på Finn.no for 10 000–20 000 kroner, og overleveringer skjer på offentlige steder. Kjøpere blir bedratt i og med at hundene ofte ikke er rasehunder.

NOTE

* <http://www.europol.europa.eu/content/press/europol-warns-increase-illegal-waste-dumping-1053>

LITTERATUR

Saviano, Roberto 2006 *Gomorra*, Aschehoug forlag

RELATERTE LENKER PÅ INTERNETT

<http://www.cepol.europa.eu/index.php?id=home0>
<http://www.europol.europa.eu/>
<http://www.klif.no/Tema/Avfall/Eksport-og-import-av-avfall/>
<http://www.miljostatus.no/Tema/Avfall/Import-og-eksport-av-avfall/>
http://www.mattilsynet.no/import-eksport/reise_med_dyr/hund_katt_og_ilder/sverige/reise_med_hund_fra_sverige_til_norge_97024
http://www.mattilsynet.no/import-eksport/reise_med_dyr/hund_katt_og_ilder/tilsyn_kontroll
http://www.mattilsynet.no/dyr/reise_med_dyr/hund_katt_og_ilder/tilsyn_kontroll/kommersiell_innf_rsel_av_hund_katt_og_ilder_eldre_enn_3_m_neder_fra_eu_unntatt_sverige_97743

Lovlig opphold?

Teltreglene utfordres

Debatten om tiggere i telt har gått landet rundt det siste året. Den 14. november 2012 avsa Oslo byfogdembete en kjennelse om at beboere i en teltleir ved Sognsvann i Oslo må fravike eiendommen med hjemmel i tvangsfullbryrdelsesloven § 13-2 tredje ledd, bokstav e. Avgjørelsen er ikke rettskraftig når dette skrives. Men den gir en fin anledning til å belyse det underliggende spørsmålet: Hva er tillatt innen rammene av friluftslovens teltregler?

TEKST: MARIANNE REUSCH (PHD) // marianne@allmannsretten.no

FOTO (innfelt bilde og bilde av skilt): MARIANNE REUSCH (PHD)

Allemannsretten og teltreglene. Oppholdsretten er en del av allemannsretten, sammen med ferdselsretten og høstingsretten. Oppholdsretten inkluderer blant annet retten til å raste, sole seg på en strand, fortøye båt, overnatte under åpen himmel og i telt. Friluftslivets oppholdsrett er som utgangspunkt regulert i friluftsloven fra 1957. Men en rekke andre lover regulerer også disse rettsforholdene, herunder tvangsfullbryrdelsesloven.

Teltrettens rettslig utgangspunkt. Hovedregelen om telting følger av friluftsloven § 9, som åpner for at alle og enhver innen lovens rammer kan sette opp telt i utmark, uavhengig av hvem som eier grunnen, og uten grunneierens tillatelse. Retten til å telte forutsetter at flere både kvantitative og kvalitative vilkår er oppfylt. De kvantitative vilkårene består i at man ved telting i utmark ikke må sette opp telt nærmere enn 150 meter fra bebyggelse (avstandsregelen). Videre må teltet som hovedregel ikke stå lengre enn 48 timer på samme sted (todøgnsregelen). De kvalitative vilkårene fremgår både av friluftsloven § 9 om at oppholdet ikke må være til utilbørlig fortrengsel eller ulempe for andre, og av den generelle bestemmelsen om ferdselskultur i friluftsloven § 11 som i første ledd

sier: «Enhver som ferdes eller oppholder seg på annen manns grunn eller på sjøen utenfor, skal opptre hensynsfullt og varsomt for ikke å volde skade eller ulempe for eier, bruker eller andre, eller påføre miljøet skade. Han plikter å se etter at han ikke etterlater seg stedet i en tilstand som kan virke skjæmmende eller føre til skade eller ulempe for noen.» Samlet omtales disse kvalitative vilkårene som «hensynsregelen».

Formål. Et spørsmål som har vært reist, er om retten til telting forutsetter at man utøver friluftsliv. Friluftsloven § 1 ble tilføyd ved en lovendring i 1996, og sier at lovens formål er å: «sikre allmennhetens rett til ferdsel, opphold med videre

mes.» Bestemmelsen er ikke en begrensning av rettighetene, men en hjelp for anvendelse og tolkning av reglene i praksis (Se Ot.prp. nr. 27 (1995-96) s. 18. Allemannsretten er i utgangspunktet formålsnøytral, i den forstand at rettighetene kan benyttes til flere formål, forutsatt at man holder seg innenfor de kvantitative og kvalitative begrensningene som angitt ovenfor. Benyttelse av allemannsrettighetene til annet enn rent friluftsløvsformål har lange tradisjoner. Vanlige eksempler i dag er aktiviteter i naturen i næringsøyemed (skikurs, klatrefører, naturfotografering), eller hoteller og hytteutleiere som baserer sin næringsvirksomhet på at kundene fritt kan benytte den omkringliggende naturen som eies av andre. Formålet med teltingen vil derfor ikke i seg selv være tilstrekkelig til å avgjøre om oppholdet er ulovlig. Problemet må defineres nærmere. Ofte vil det være slik at det ikke er telting, bærplukking, ridning eller andre aktiviteter som i seg selv er problemet, men måten det utøves på.

«Fjernt fra bebyggelse». Todøgnsregelen gjelder ikke i områder «fjernt fra bebyggelse», og et spørsmål er hvordan dette skal tolkes. Under forberedelsene til friluftsloven var det omdiskutert om teltretten skulle gjelde for ett eller to døgn. Begrunnelsen for å tidsbegrense retten var å innføre en regel som ville hindre langvarig telting med de ulempene det vanligvis medfører for grunneieren, se friluftskomiteen 1954 s. 60. Når man lempet på tidsbegrensningen i områder fjernt fra bebyggelse, var begrunnelsen ifølge friluftskomiteen at det ikke var vektige hensyn som tilsa at man måtte ha samtykke til lengre opphold i høyfjellet og i andre øde strekninger, blant annet fordi det på slike steder ville være uforholdsmessig tungvint å måtte innhente samtykke. Forarbeidene taler derved for at unntaksbestemmelsen «fjernt fra bebyggelse» i hvert fall ikke er anvendelig i de nærmeste utmarksområdene rundt byer og tettbebyggelse. En viss veiledning finnes videre i kjennelsen fra Høyesteretts ankeutvalg i Rt. 2011 s. 1615U. Her bekreftet ankeutvalget lagmannsrettens

Ofte er ikke telting, bærplukking, ridning eller andre aktiviteter som i seg selv er problemet, men måten det utøves på

i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og frem-

vurdering av at et område beliggende drøye 500 meter over havet med tre hytter, hvor av den ene tilhørende Statskog, var å betrakte som område «fjernt fra bebyggelse i friluftslovens forstand». Nærmeste øvrige bebyggelse var en turisthytte 3–4 kilometer unna. I Oslo byfogdembetes kjennelse 14. november er det lagt til grunn at det aktuelle området, beliggende mindre enn en kilometer fra nærmeste T-banestasjon, er omfattet av friluftslovens todøgnregel. Dette må utvilsomt være riktig lovforståelse.

«Invasjonsproblemet» I Oslo byfogdembetes kjennelse 14. november s. 8 er det beskrevet «fersk og omfattende dokumentasjon for en betydelig forsøpling av områdene i dagens leir og dens nærhet, og dermed også i umiddelbar nærhet til trafikkkårer, tett bebygde boligområder, samt til svært populære turområder.» Dette illustrerer brudd på friluftslovens hensynsregel, uavhengig av formålet med oppholdet, og uavhengig av oppholdets lengde og avstanden fra bebyggelse. Friluftsloven mangler imidlertid et godt håndhevingsverktøy der skader og ulemper forårsakes av grupper med uidentifiserte medlemmer. Lovens system er da at ferdsel, friluftsliv og opphold i et bestemt område kan reguleres nærmere i lokal forskrift med hjemmel i friluftsloven § 15.

Unnlatelsessynd? En rekke kommuner har benyttet seg av denne forskriftshjemmelen nettopp til å regulere telting nær bebyggelse og i populære friluftsområder. På Langøyene i Nesodden kommune er retten til telting for eksempel noe innskrenket, for å tilrettelegge bedre for andre som ønsker å oppholde seg i området. I Bergen er telting forbudt i Fløyen-området, med unntak av bestemte steder der kommunen kan gi tillatelse. I Kristiansand er forbudt å telte i de fleste av kommunens friområder. En rekke andre byer har lignende regler. I randsonen rundt tettbebyggelsen i Oslo finnes ingen tilsvarende forskriftsregulering. Ved at kommunen unnlater å benytte sin forskriftskompetanse, overlates spørsmålene til et anliggende mellom grunn-

eierne og de som oppholder seg i telt. Håndhevingen vil da i større grad preges av den aktuelle tvisten, fremfor generelle føringer for bruken av friluftsområdene som kommunene på mer overordnet grunnlag kan gjøre gjennom forskrift.

Friluftsforselser. I Miljøkrim 2011 nr. 3 skrev jeg om lovendringen av friluftsloven § 40, der det ble innført hjemmel for tvangsmulkt overfor grunneiere som overtrer regelverket, for eksempel ved ulovlige stengsler. Endringen trådte i kraft 1. januar 2012. Hjemmelen for tvangsmulkt dekker ikke de omvendte tilfellene, der allemannsrettene overtres av brukerne, for eksempel ved ulovlig telting. Den siste endringen av friluftsloven bærer et visst preg av at Miljøverndepartementet har betraktet problemstillingene fra friluftslivets side, og tenker på grunneiere som de mest aktuelle overtrederne. Teltsaken fra Oslo byfogdembete illustrerer at brudd på reglene fra dem som påberoper seg allemannsrettigheter, kan ha et like stort behov for gode håndhevingsverktøy. Til dette kan legges at stadig flere konfliktsaker på friluftslivets område heller ikke ligger i aksen mellom grunneiere og allmennheten, men mellom forskjellige aktivitetsformer.

Jeg tror det vil være en stor fordel med tanke på forebyggende arbeid og mer effektiv konfliktløsning i friluftsområdene rundt de store byene at kommunene mer aktivt tar i bruk friluftslovens forskriftshjemmel.

Straffeloven § 60a

Organisert kriminalitet

TEKST: POLITIADVOKAT MONA RANSEDOKKEN, ØKOKRIM

// mona.ransedokken@politiet.no

Justisdepartementet sendte i juli i år ut et forslag om endringer i blant annet straffeloven § 60a om organisert kriminalitet. Bakgrunnen for forslaget var uttalelser i Justisdepartementets Meld St 7 (2010–2011) *Kampen mot organisert kriminalitet* om at manglende bruk av bestemmelsen kan tyde på at den har fått et for snevert anvendelsesområde.

For snever anvendelse av bestemmelsen? ØKOKRIM har i sin høringsuttalelse sluttet seg til at slik bestemmelsen til nå har blitt forstått og anvendt i rettspraksis, kan det se ut til at anvendelsesområdet har blitt snevrere enn hva som var forutsatt fra lovgivers side da bestemmelsen ble gitt. Gjennom de rammer Høyesterett har lagt for bruken av bestemmelsen, kan det synes som om *måten* en gruppe er organisert på – i strid med hva som var uttrykkelig presisert fra lovgivers side da loven ble gitt – i praksis har blitt avgjørende for om bestemmelsen kan komme til anvendelse. Det synes blant annet å oppstilles krav om hierarkiske og organisatoriske strukturer i grupperingene for at bestemmelsen skal være anvendelig. En slik tolkning av bestemmelsen vil særskilt være begrensende for bruken av bestemmelsen innenfor den organiserte miljøkriminaliteten, der man normalt ikke ser de strukturene som kjenner seg utmerket mer klassiske kriminelle grupperinger. I sin høringsuttalelse har ØKOKRIM derfor gitt klart uttrykk for at lovgiver må presisere at bestemmelsen er anvendelig også ved miljøkriminalitet.

Betydningen av straffeloven § 60a. Der som straffeloven § 60a kommer til anvendelse i en sak, vil strafferammen for overtredelsen

heves, med den konsekvens at politiet under etterforskingen også får tilgang til metoder som krever høyere strafferammer. De alminnelige strafferammene innenfor miljøkriminalitet innebærer i all hovedsak at straffeloven § 60a er politiets eneste mulighet til å få tatt i bruk skjulte tvangsmidler som kommunikasjonskontroll og hemmelig ransaking i etterforskingen. Dette kan være metoder som kan være svært effektive, blant annet i saker om ulovlig jakt. Bestemmelsen er derfor potensielt av stor betydning for å gjøre etterforskingen av denne typen kriminalitet tilstrekkelig effektiv. Dette er det også gitt uttrykk for i høringsuttalelsen.

Motivasjon om økonomisk vinning?

ØKOKRIM har i sin høringsuttalelse også presisert at bestemmelsen ikke må begrenses til kriminalitet som er motivert av økonomisk

av at gruppene organiserer kommunikasjonen mellom medlemmene og at gruppene ofte samarbeider om andre virkemidler for å utøve den ulovlige aktiviteten mest mulig uforstyrret, for eksempel ved anskaffelse av ikke-sporbart utstyr som våpen og liknende og felles trusler og press overfor utenforstående for å beskytte gruppens aktiviteter.

Departementets forslag. Departementet har foreslått å åpne for at løsere strukturer i grupperingen også kan kvalifisere til anvendelse av bestemmelsen. Dette har ØKOKRIM på bakgrunn av blant annet de ovenfor nevnte momenter, gitt sin klare tilslutning til. I forlengelsen av dette har ØKOKRIM også støttet departementets syn om at fellesskapet ikke nødvendigvis må skje samtidig mellom tre eller flere personer, og at det bør åpnes opp for at gruppens medlemmer ikke nødvendigvis har noen felles møter i tid og sted, men at fellesskapet også kan utøves mer sporadisk og to og to, for eksempel gjennom samarbeid ved bruk av ulike former for alternativ kommunikasjon.

ØKOKRIM støtter også den foreslåtte språklige justeringen om at det skal være tilstrekkelig at en «ikke ubetydelig del av samarbeidet» består i å begå straffbare handlinger. Denne presiseringen må antas å ha stor betydning for saker om miljøkriminalitet, der straffbare handlinger ofte begås i tilknytning til ellers lovlig virksomhet. ØKOKRIM har gitt uttrykk for at en slik kobling mot ellers lovlig virksomhet nettopp kan tale for at virksomheten anses som organisert og profesjonell og dermed omfattes av § 60a: Eksistensen av en omfattende lovlig virksomhet kan legge til rette for den ulovlige virksomheten, for eksempel ved at den ulovlige virksomheten utøves «i ly av» den lovlige aktiviteten, eller benytter seg av de samme distribusjonsnettverkene, eller ved at det kriminelle utbyttet kan investeres og hvitvaskes gjennom den lovlige virksomheten. Dette er det etter ØKOKRIMs skjønn viktig at lovgiver er oppmerksom på ved utformingen av den nye bestemmelsen.

Innenfor miljøfeltet finnes det flere grupperinger som har andre formål enn økonomisk vinning

vinning. Innenfor miljøfeltet finnes det flere grupperinger som har andre formål enn økonomisk vinning. Som eksempel er det i høringsuttalelsen vist til allmennfarlige forbrytelser, som omfattes av generalklausulen i straffeloven § 152b. Videre er det pekt på smugling av truede arter og kulturminner ut og inn av landet, som ikke nødvendigvis er økonomisk motivert. Samlermiljøer er nevnt som eksempel på grupperinger som der kriminalitet kan være motivert av andre interesser enn økonomisk vinning.

Ulovlig jakt. Også ulovlig jakt er i høringsuttalelsen trukket frem som en virksomhet som etter ØKOKRIMs syn bør kunne omfattes av straffeloven § 60a. Det er i denne sammenheng pekt på at samarbeidet i slike grupper bærer preg

Delinndragning

av verdien av ATV, snøscooter, båt mv.

TEKST: STATSADVOKAT **TARJEI ISTAD**, ØKOKRIM // tarjei.istad@politiet.no

Bør påtalemyndigheten i miljø saker i større grad påstå inndragning av deler av verdien av ting som har vært brukt ved overtredelsen?

I mange miljøstraffesaker har overtrederen brukt relativt verdifulle ting ved regelbruddet, for eksempel ved ulovlig kjøring med ATV, snøscooter eller ulovlig fiske fra en flott båt. Mitt inntrykk er at påtalemyndigheten i slike saker ikke påstår inndragning av verdien av redskapen for den straffbare handlingen i så stor grad som det rettslige grunnlaget og allmennpreventive hensyn tilsier. Jeg tenker særlig på muligheten for å inndra deler av gjenstandens verdi. Lovgrunnlaget er straffeloven § 35 tredje ledd første punktum jf. annet ledd.

På det tredje skal det skje. Det ser ut til å være en utbredt oppfatning at slik delinndragning av verdi først ilegges ved tredje gangs overtredelse. Ved mindre alvorlige overtredelser

kan det ha noe for seg, tatt i betraktning forholdsmessigheten og for at håndhevingen ikke skal komme helt i utakt med den alminnelige rettsoppfatningen.

I middels til mer alvorlige saker mener jeg imidlertid man bør vurdere delinndragning av

Det bør virke mer avskrekkende om man risikerer å betale deler av kjøretøysverdi i tillegg til en bot allerede ved første overtredelse

verdier allerede ved første overtredelse. Et eksempel er kjøring i verneområder. Dette kan ha store, varige skadevirkninger, særlig nordover eller i høytliggende strøk. Samtidig er slik kjøring vanskelig å avdekke i et stort land, også fordi den typen kriminalitet oppfattes som «ok» av flertallet i en del lokalmiljøer. De allmennpreventive hensyn gjør seg med andre ord sterkt gjeldende, og det bør virke mer avskrekkende om man risikerer å betale deler av kjøretøysverdi i tillegg til en bot allerede ved første overtredelse.

Rettspraksis ingen hindring. Jeg kan ikke se at rettspraksis angir at delinndragning av verdi normalt bør ilegges først ved gjentatt overtredelse eller holdes på et lavt nivå, snarere tvert imot. I en sak fra Finnmark referert i Rt. 1998

Det støter mot folks allmenne rettsoppfatning om den som jager og skyter fredet vilt fra snøscooter, beholder rifle og scooter

s. 182 hadde domfelte drevet omfattende ulovlig røyfiske og utmarkskjøring med terrengmotor-sykel med slep, noe som hadde etterlatt seg betydelige spor. Ut fra allmennpreventive hensyn anså Høyesterett det som ikke uforholdsmessig å foreta inndragning av motorsykelens verdi på 46 022 kroner i tillegg til noe ytterligere verdi-inndragning og inndragning av en mengde utstyr. Straffen var betinget fengsel i 21 dager og 10 000 kroner i bot. Økt forståelse for det godet naturverdier utgjør, tilsier at saken ikke ville fått et mildere utfall i dag.

Rt. 1992 s. 1436 gjaldt ulovlig felling av 13 elger og 30 rådyr. Hovedavtakeren av kjøttet hadde brukt en bil til å frakte kjøttet fra Sørlandet til Osloområdet, hvor «markedet» var. Vedkommendes andel i bilen, 13 000 kroner, ble inndratt i medhold av § 35 tredje ledd.

Jeg nevner til illustrasjon også LH-2008-98330, selv om den saken gjaldt tingsinndragning etter § 35 annet ledd. Saken er et eksempel på et forhold hvor den ulovlige kjøringen ikke hadde etterlatt synlige spor av betydning, men hvor det dreide seg om en gjentatt overtredelse

med en Volvo Jeep (feltvogn) som var særlig egnet til kjøring i utmark. Feltvognen ble i sin helhet inndratt, mens boten ble satt til 15 000 kroner. Den domfeltes anke til Høyesterett ble ikke tillatt fremmet.

Rt. 1998 s. 182 og Rt. 1992 s. 1436 er alvorlige saker, men det i seg selv er ikke et argument mot delinndragning av verdi i mindre alvorlige saker. I LH-1995-136 hadde to menn felt to elger fra snøscootere. De hadde ikke tillatelse til fellingen, men den var situasjonsbetinget og innenfor jakttiden for elg. Lagmannsretten kom likevel til at deler av verdien av redskapene for den straffbare handlingen, de tiltalte snøscootere, skulle inndras med henholdsvis 30 000 og 10 000 kroner. Dette var om lag $\frac{2}{3}$ av scooterens verdi. I tillegg ble riflen og verdien av én elg, 7 000 kroner, inndratt fra hver av de tiltalte. Begge ble idømt betinget fengsel i 30

dager og 20 000 kroner i bot, og de ble også fradømt retten til å drive jakt og fangst i fem år.

Forholdsmessighetsvurderingen: Det dreier seg normalt om fritidsaktiviteter.

Inndragning av ting som er brukt til å begå miljøkriminalitet, vil regelmessig være «påkrevd av hensyn til formålet med den bestemmelse som setter straff for handlingen», jf. § 35 første ledd første punktum. Den som fisker hummer om sommeren, bør av både individual- og allmennpreventive grunner fratas teiner og båt. Det støter mot folks allmenne rettsoppfatning om den som jager og skyter fredet vilt fra snøscooter, beholder rifle og scooter. Sann sett bør man kanskje i større grad enn i dag inndra hele redskapen for den straffbare handlingen i slike saker. I forholdsmessighetsvurderingen som «kan»-bestemmelsen i § 35 anviser, bør allmennpreventive hensyn og sammenhengen mellom overtredelse og reaksjon i sterkere grad slå gjennom overfor forhold ved tiltaltes person og hvordan inndragning vil ramme ham eller henne.

Man kan innvende at en som bruker mye av sin fritid i naturen, og har drevet fritidsfiske eller jakt i mange år ut fra lokale og familiære tradisjoner, vil rammes hardt om han fratas utstyr til det og ikke har råd til å skaffe seg nytt med det første. Samtidig dreier det i de fleste tilfeller seg om fritidsaktiviteter hvor forlystelse er mer fremtredende enn nytten. Når vedkommende ved overtredelsen har vist seg lite skikket til å drive nettopp den aktiviteten, bør veien til inndragning etter § 35 annet ledd ikke være for lang.

Synspunktet er her langt på vei det samme som ved tap av retten til å drive en bestemt type jakt eller fiske etter straffeloven § 29 første ledd bokstav b. Selv om fritidsaktiviteten kan ha lange tradisjoner på stedet og være viktig for vedkommende rent personlig, er inndragning og/eller rettighetstap som gjelder en fritidsaktivitet, langt mindre inngripende enn om det berører vedkommendes levebrød.

Dette berører også et annet poeng jeg så vidt har vært innom innledningsvis: En effektiv og god etterlevelse av regulering av jakt, fiske, ferdsel i utmark og lignende oppnås best ved å benytte hele reaksjonsspekteret. Med det mener jeg at man påstår både straff, inndragning av

redskap (og eventuelt fangst) og rettighetstap, hvis saken kvalifiserer til dette.

Samtidig må reaksjonen være forholdsmessig. I mindre alvorlige saker kan man nytte delinndragning av for eksempel verdi av båt brukt til ulovlig fiske. Dersom vedkommende samtidig for en periode mister retten til å drive fiske etter den arten han har fisket ulovlig (se sak omtalt i Miljøkrim nr. 1, 2012 s. 26), knytter reaksjonen seg både til redskapen som er brukt, og vedkommendes usikkethet til å drive den aktuelle aktiviteten. Selv om overtrederen da beholder båten fordi saken ikke er alvorlig nok til å inndra hele båten, vil andre potensielle tjuvfiskere se at man også ved mer alminnelige overtredelser blir møtt med en kombinert reaksjon som merkes godt.

Forholdsmessighetsvurderingen: Samspill mellom straffenivå og inndragning.

Høyesterett uttrykte rundt 1990 bekymring for at bøtenivået var for lavt ved ulovlig motorferdsel i utmark, jf. Rt. 1992 s. 564, Rt. 1992 s. 8 og Rt. 1989 s. 1361. Se også RG 2006 s. 700, som inneholder generelle uttalelser, selv om bøtene ble lave på grunn av særlige forhold i den konkrete saken. En del har skjedd siden og jeg har ikke full oversikt over bøtenivået på dette området i de ulike politidistriktene, men med den utviklingen som har vært på straffenivået i miljø saker på 2000-tallet, se sist særlig Rt. 2011 s. 10 og Rt. 2012 s. 65, er det nok grunnlag

difulle kjøretøyer og redskaper. Strengere straff og delinndragning er derfor ikke nødvendigvis uforholdsmessig, men vil gi et tydelig signal om at vår felles natur skal forvaltes etter felles spilleregler som skal sikre den samme rike naturen for våre etterkommere.

Ja, delinndragning av verdi av redskap bør nyttes noe mer innen miljøkriminalitet er det altså etter mitt syn gode grunner for en noe større bruk av inndragning av deler av verdien av gjenstander som har vært brukt ved en straffbar handling, også allerede ved første eller annen gangs overtredelse, i hvert fall så lenge det ikke dreier seg om en såkalt formalovertredelse. Ved middels til mer alvorlige overtredelser bør inndragningsbeløpet settes høyt, for eksempel til 2/3 av tingens verdi, mens man ved grove overtredelser påstår inndragning av hele gjenstanden.

Bare i de siste tilfellene er det nødvendig å gjøre beslag, men ved all inndragning må inndragningens betydning for vedkommende etterforskes i nødvendig grad. Det kan normalt begrenses til at man stiller noen spørsmål om dette til slutt i avhøret, og innhenter ligningsopplysninger.

Særlovgivningen inneholder en del inndragningsbestemmelser, som til dels er overlappende med straffeloven § 34 flg., for eksempel havressursloven § 65. De er ikke behandlet i denne artikkelen, men de samme synspunktene gjør seg gjeldende, noe eksemplene illusterer.

Strengere straff og delinndragning er derfor ikke nødvendigvis uforholdsmessig

for å legge enda strengere straffer i saker om barmarkskjøring og lignende.

Strengere straffer vil tale mot økt inndragning, da den samlede reaksjonen kan bli uforholdsmessig. Samtidig retter kriminaliteten seg mot fellesgoder, oppdagelsesrisikoen er lav og sammenhengen mellom overtredelse og redskap er sterk. I tillegg nytter flere og flere ver-

VIKTIGE DOMMER I MILJØSAKER 2012

(AVGJØRELSE FRA HØYESTERETT, SAMT LAGMANNSRETTS- OG TINGRETTSDOMMER AV PRINSIPIELL BETYDNING)

Høyesterett

Ettersøk

Rt. 2012 s. 1374

Høyesterett kom til at jaktforbud etter jaktforskriften § 27 første ledd tredje setning gjaldt så lenge det faktisk ble søkt etter det skadeskutte dyret, selv om jaktlaget ikke lenger hadde rett og plikt til fortsatt søk og søket var overtatt av et annet jaktlag. *Se statsadvokat Per Morten Schjetnes artikkel om dette temaet på side 31.*

Lagmannsrett

Skadeskyting av bjørn

Eidsivating lagmannsrett 8. oktober 2012

En mann ble dømt til 45 dager betinget fengsel og 10 000 kroner i bot for overtredelse av naturmangfoldsloven § 75 første ledd jf. § 15 første ledd. Han hadde skutt på en bjørn med hagle.

Veiarbeider i landskapsvernområde

Frostating lagmannsrett 22. oktober 2012
LF-2012-27032

Styrelederen i et veilag ble dømt til 50 000 kroner i bot for brudd på den nå opphevede naturvernloven av 1970. Han hadde engasjert en entreprenør som hadde foretatt veiarbeider som kunne endret landskapsvernområdets karakter vesentlig. Dommen er anket til Høyesterett.

Tingrett

Bot på 2 millioner for lakserømming

Fosen tingrett 18. juli 2012

(Skrevet av Bjørn K. Soknes, førstestatsadvokat v/Trøndelag statsadvokatembeter)

I midten av februar 2011 gjennomførte Salmar Farming – ett av Norges største oppdrettsfirmaer – avlusing på ett av sine anlegg i Hitra kommune. Laks i fire merder skulle i løpet av 1–2 døgn pumpes over i en brønnbåt hvor selve avlusingen skulle skje, for deretter å bli sluppet tilbake i merden.

I en av merdene var et innfestingstau blitt festet feil slik at nota revnet samtidig eller kort tid etter at ca. 176 000 laks med en gjennomsnittsvekt på 1,95 kg ble overført fra brønnbåten. Dette ble ikke oppdaget før ca. 4 dager senere, og kun fordi fiskere i nærområdet varslet firmaet om de hadde begynt å få svært mye oppdrettslaks. Merden ble umiddelbart kontrollert, og det ble konstatert en stor flenge i nota og at omlag 175 000 laks hadde rømt.

Firmaet og en driftsleder ble i november 2011 ilagt bøter på hhv. 4 000 000 og 30 000 kroner. Bøtene gjaldt både manglende kontroll knyttet til selve avlusingsarbeidet, manglende daglig tilsyn og unnlattelse fra å fjerne dødfisk fra produksjonsenheten.

Driftslederen vedtok forelegget, mens foretaket nektet vedtagelse med den hovedbegrunnelse at det var driftslederen som hadde handlet i strid med interne instruksjoner og prosedyrer, og således handlet grovt illojalt mot foretaket. Han hadde med andre ord brutt instruksjoner på en måte som firmaet ikke kunne forutse.

Det var et faktum at firmaet gjennom flere år hadde utviklet et bredt spekter av instruksjoner for hvordan de enkelte arbeidsoppgaver og arbeidsprosedyrer skulle gjennomføres. Det ble lagt til grunn at flere av disse prosedyrene/instruksene var blitt brutt, særlig i forbindelse med avlusingen.

Retten la til grunn at tidspress og hensynet til effektivitet preget hele prosessen. Økonomiske hensyn og slagordet «billigst på laks» var sentrale tema i saken, både fra Salmar sentralt og fra de ansatte. Blant annet var det

uklart hvem som hadde ansvaret for avlusingen i driftslederens fravær, noe som ifølge vitneforklaringer skyldes at ledelsen ikke var villig til å kompensere økonomisk for dette.

Rømmingen skjedde på vinteren, og, som retten uttaler: «Det er vinter i Norge hvert år». Det var derfor firmaets ansvar å skape en forsvarlig ramme rundt virksomheten også vinterstid.

Retten finner det positivt at firmaet hadde jobbet seriøst med kvalitetssikring, men uttaler samtidig at det ikke holder med gode prosedyrer såfremt rammebetingelsene for god og forsvarlig drift ikke er til stede. Det var de ikke i februar 2011.

Retten «svar» på firmaets påstand om en illojal driftsleder er følgende: «Driftsleder NN har etter rettens vurdering ikke opptrådt illojalt, men lojalt forsøkt å følge opp de krav til effektivitet som var satt fra ledelsens side.»

Boten var i forelegget fastsatt til 4 000 000, tatt i betraktning omfanget av rømmingen samt firmaets økonomiske situasjon – årsregnskapet for 2010 viste et overskudd på ca. ½ milliard kroner. Retten reduserte boten til 2 000 000 med henvisning til blant annet dom for lignede forhold avsagt av Gulatings lagmannsrett 29. august 2008.

Uavhengig av om en korrekt bot skulle ha vært 2 eller 4 millioner kroner viser denne saken etter min mening hvor liten økonomisk betydning – og sannsynligvis også hvor liten allmennpreventiv betydning – en foretaksstraff antakeligvis har i disse sakene. Boten utgjør mindre enn 0,5 prosent av selskapets overskudd og knapt 1 promille av årsomsetningen.

Kostnadene ved gjenfiske er minimale. Et påstått omdømmetap er vanskelig å dokumentere. Det eneste virkelige tapet er tapet av fisken, og som retten uttaler: «Bedriften har egeninteresse i å hindre rømming fordi dette kan påføre virksomheten økonomisk tap», og videre: «Dersom overtredelsene ikke hadde ført til denne store rømmingen, ville overtredelsen ført til en økonomisk gevinst for Salmar ved reduserte utgifter.»

NYE LOVER & FORSKRIFTER

AV BETYDNING 2012

Arbeidsdepartementets gjennomgang av håndheving av alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet

Tekst: **Karina Karterud**, Arbeidsdepartementet

I stortingsmeldingen «Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv» (St.meld. nr. 29 (2010–2011)) varslet regjeringen at Arbeidsdepartementet ville foreta en bred og helhetlig gjennomgang av håndhevingen av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket.

Arbeidsdepartementet har på bakgrunn av dette satt i gang en bred utredning der man både vurderer spørsmålet om avkriminalisering av enkelte deler av arbeidsmiljøloven, hvorvidt strafferammene for overtredelse bør økes både i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven, og hvorvidt andre tiltak bør innføres for å sikre en så effektiv håndheving av arbeidsmiljøregelverket som mulig. Som ledd i dette arbeidet arrangerte departementet den 10. og 11. septem-

ber en konferanse for å diskutere erfaringer og problemstillinger med berørte parter. I konferansen deltok representanter fra Arbeidstilsynet, Direktoratet for arbeidstilsynet, ØKOKRIM, enkelte politidistrikt, påtalemyndigheten, samt arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner. Institutt for arbeidsliv- og velferdsforskning, Fafo, bisto departementet under konferansen, og har utarbeidet et oppsummerende notat, se <http://www.fafo.no/pub/rapp/10162/10162.pdf>.

Departementet har blant annet sett behov for å vurdere straffeansvaret og strafferammene nærmere i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven i forhold til viktigheten av at straffebestemmelsene og strafferammene reflekterer samfunnets syn på hvor alvorlig ulike brudd på regelverket er. En tilstrekkelig høy strafferamme for arbeidsmiljøkriminalitet kan ha en viktig allmennpreventiv effekt, som igjen legger grunnlag for trygge og sikre arbeidsforhold i arbeidslivet. Nivået på strafferammene kan også ha betyd-

ning for hvordan politi og påtalemyndighet prioriterer arbeidsmiljø saker.

For å sikre en effektiv håndheving og god etterlevelse av regelverket er det selvsagt viktig å vurdere de strafferettslige sanksjonene nærmere, men også andre reaksjonsmidler og tiltak kan være egnet til dette formål. Forslaget om å gi Arbeidstilsynet adgang til å gi overtredelsesgebyr, som ble sendt på høring 21. desember 2011, er ett slikt tiltak. Departementet jobber for tiden med den videre oppfølgingen etter denne høringen.

Forslag om såkalt kollektiv søksmålsrett for fagforeningene er et annet tiltak som departementet også vurderer nærmere. Departementet ser også nærmere på hvorvidt eksisterende virkemidler i andre lover kan og bør benyttes i større grad enn på arbeidsmiljøområdet i dag for å sikre bedre etterlevelse og håndheving av lovverket, for eksempel reglene om inndragning og rettighetstap.

Foto fra konferansen, av Hans Tore Høviskeland. Fra venstre: Mona Næss (avdelingsdirektør), Anette Storhaug Sørensen (rådgiver), Karina Karterud (seniorrådgiver) og Martin Brandt (rådgiver). Alle fra Arbeidsdepartementet, i Arbeidsmiljø- og sikkerhetsavdelingen.

NYTT OM NAVN

Tarjei Istad er i statsråd utnevnt til første-statsadvokat. Han vil lede det nye etterforsknings- og påtaleteamet på Miljøkrim-avdelingen. Se lederen på side 5 om omorganiseringen. Vi gratulerer.

Tuva Brørby blir redaktør for neste utgave av Miljøkrim siden Tarjei Istad er opptatt med rettssak.

MATERIELLFRIST MILJØKRIM 1/2013:

11. MARS 2013

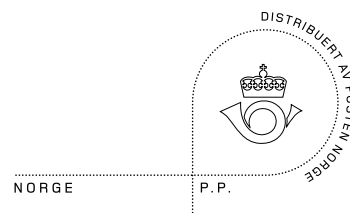
Tidligere nummer av Miljøkrim finner du på
www.miljokrim.no

Returadresse:

ØKOKRIM

Pb. 8193 DEP

0034 OSLO

NESTE NUMMER

KOMMER VÅREN 2013

En riktig god jul

ØKOKRIM

Materiellfrist for Miljøkrim 1/2013: 11. mars